

भूमि सम्बन्धी नियमहरू, २०२१

नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित मिति

२०२१।८।८

संशोधन

१.	भूमि सम्बन्धी (संशोधन) नियमहरू, २०२१	२०२१।९।१८
२.	भूमि सम्बन्धी (दोश्रो संशोधन) नियमहरू, २०२३	२०२३।५।६
३.	भूमि सम्बन्धी (तेश्रो संशोधन) नियमहरू, २०२३	२०२३।९।४
४.	भूमि सम्बन्धी (चौथो संशोधन) नियमहरू, २०२४	२०२४।१।०।९
५.	भूमि सम्बन्धी (पाँचौ संशोधन) नियमहरू, २०२५	२०२५।९।१६
६.	भूमि सम्बन्धी (छैठौं संशोधन) नियमहरू, २०२५	२०२६।२।२७
७.	भूमि सम्बन्धी (सातौं संशोधन) नियमहरू, २०२७	२०२८।१।१३
८.	भूमि सम्बन्धी (आठौं संशोधन) नियमहरू, २०३०	२०३०।७।२७
९.	भूमि सम्बन्धी (नवौं संशोधन) नियमहरू, २०३९	२०३९।२।३
१०.	भूमि सम्बन्धी (दशौं संशोधन) नियमहरू, २०३९	२०३९।४।२५
११.	भूमि सम्बन्धी (एघारौं संशोधन) नियमहरू, २०४०	२०४०।२।१६
१२.	भूमि सम्बन्धी (बाह्रौं संशोधन) नियमहरू, २०४१	२०४१।६।८
१३.	भूमि सम्बन्धी (तेह्रौं संशोधन) नियमहरू, २०५४	२०५४।२।१२
१४.	भूमि सम्बन्धी (चौधौं संशोधन) नियमहरू, २०६०	२०६०।४।१२
१५.	भूमि सम्बन्धी (पन्ध्रौं संशोधन) नियमहरू, २०७०	२०७०।१।३०
१६.	भूमि सम्बन्धी (सोन्धौं संशोधन) नियमहरू, २०७३	२०७३।५।६

भूमि सम्बन्धी ऐन, २०२१ को दफा ६१ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी नेपाल सरकारले देहायका नियमहरू बनाएकोछ ।

परिच्छेद - १

प्रारम्भिक

१. **संक्षिप्त नाम, विस्तार र प्रारम्भ** : (१) यी नियमहरूको नाम “भूमि सम्बन्धी नियमहरू, २०२१” रहेकोछ ।

(२) यी नियमहरूको सबै वा केही नियमहरू नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी तोकेको क्षेत्रमा तोकेको मितिदेखि प्रारम्भ हुनेछन् ।^१

२. **परिभाषा** : विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यी नियमहरूमा -

(क) “ऐन” भन्नाले भूमि सम्बन्धी ऐन, २०२१ सम्भन्नु पर्छ ।

^२(क१) “मन्त्रालय” भन्नाले भूमिसुधार तथा व्यवस्था मन्त्रालय सम्भन्नु पर्छ ।

^२(क२) “जिल्ला भूमिसुधार कार्यालय” भन्नाले भूमिसुधार अधिकारीको कार्यालय सम्भन्नु पर्छ र सो शब्दले भूमिसुधार कार्यालय नभएको ठाउँमा सम्बन्धित मालपोत कार्यालयलाई समेत जनाउँछ ।

P(ख) “भूमिसुधार अधिकारी” भन्नाले जिल्ला भूमिसुधार कार्यालयको प्रमुख वा निजको अधिकार प्रयोग गर्न पाउने गरी तोकिएको अन्य कुनै अधिकृत वा भूमिसुधार कार्यालय नभएको जिल्लामा मालपोत अधिकृत सम्भन्नु पर्छ ।

(ग) “भूमिसुधार टोली” भन्नाले भूमिसुधार अधिकारीद्वारा खटाइएको सरकारी कर्मचारीहरू तथा गैरसरकारी व्यक्तिहरूको टोली सम्भन्नुपर्छ ।

^१ १. मिति २०२१ मार्ग १२ गतेको नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित सूचना अनुसार नियम १, २, १२ को उपनियम (३), १३ (ऐनको दफा २७ को उपदफा (१) को प्रयोजनको निमित्त जग्गाको माल कायम गर्ने सम्बन्धी कुरा) २५, ४० र ४५ को उपनियम (१) नेपाल अधिराज्य भर र अरू बाँकी सबै नियम तथा उपनियमहरू कैलाली, बर्दिया, भद्रा, रौतहट, बारा, पर्सा, भक्तपुर, ललितपुर, काठमाण्डौं, मकवानपुर, धादिङ, चितौन, नुवाकोट, रसुवा, सिन्धुपाल्चोक र काभ्रेपलाञ्चोक समेत जम्मा १६ जिल्लाहरूमा मिति २०२१।०१।२६ देखि प्रारम्भ हुने गरी तोकिएको ।

^२ २. मिति २०२३ कार्तिक ३० गतेको नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित सूचना अनुसार नियम १, २, १२ को उपनियम (३), १३ (ऐनको दफा २७ को उपदफा (१) को प्रयोजनको निमित्त माल कायम गर्ने सम्बन्धी कुरा) २५, ४० र ४५ को उपनियम (१) नेपाल अधिराज्य भर र अरू बाँकी सबै नियम तथा उपनियमहरू डोटी, बझाङ, बाजुरा, अछाम, बाँके, सुर्खेत, दाङ, देउखुरी, कपिलवस्तु, रूपन्देही, नवलपरासी, पाल्पा, स्याङ्जा, तनहुँ, कास्की, लमजुङ्ग, गोरखा, सर्लाही, महोत्तरी, सिन्धुली, धनुषा, सिराहा, सप्तरी, उदयपुर, मोरङ्ग र सुनसरी समेत जम्मा २५ जिल्लाहरूमा मिति २०२३।०८।१ गते देखि लागू हुने गरी तोकिएको ।

^३ ३. मिति २०२३ मार्ग २९ गतेको नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित सूचना अनुसार नेपाल अधिराज्य भर प्रारम्भ गरिएका नियमहरूका अतिरिक्त उक्त नियमहरूको अरू बाँकी सबै नियम तथा उपनियमहरू कञ्चनपुर, डडेल्धुरा, बैतडी जुम्ला, तिब्बिकोट, जाजरकोट, दैलेख, रूकुम, रोल्पा, सल्यान, प्यूठान, म्याग्दी, बागलुङ्ग, खोटाङ्ग, अर्घाखाँची, गुल्मी, पर्वत, रामेछाप, दार्चुला, ओखलढुङ्गा, भोजपुर, तेह्रथुम, धनकुटा, पाँचथर, इलाम, संखुवा सभा, दोलखा, मनाङ, मुस्ताङ्ग, डोल्पा, मुगु, हुम्ला, सोलुखुम्बु र ताप्लेजुङ्ग समेत जम्मा ३४ जिल्लाहरूमा मिति २०२३ साल पौष १ गते देखि प्रारम्भ हुने गरी तोकिएको ।

२ चौधौं संशोधनद्वारा थप ।

३ तेह्रौं संशोधनद्वारा संशोधित ।

- ⊙(घ) “सूचीत आदेश” भन्नाले ऐनको दफा २ को खण्ड (त्र) बमोजिमको आदेश सम्झनुपर्छ ।
- (ङ) “वार्ड समिति” भन्नाले यी नियमहरू बमोजिम गठित वार्ड समिति सम्झनुपर्छ ।
- (च) “बैंक” भन्नाले नेपाल कानून अनुसार गठन भएको बैकिङ्गको काम गर्ने कुनै संस्था वा त्यसको एजेन्ट सम्झनुपर्छ ।
- 📖(छ) “सहकारी संस्था” भन्नाले ^pसहकारी ऐन, २०४८ अन्तर्गत रजिष्टर भएको मध्ये नेपाल सरकारबाट तोकिएको सहकारी संस्था सम्झनुपर्छ ।
- ✂(ज) “ग्राम समिति” भन्नाले यी नियमहरू बमोजिम गठित ग्राम समिति सम्झनुपर्छ ।
- :(झ) “नगर समिति” भन्नाले यी नियमहरू बमोजिम गठित नगर समिति सम्झनुपर्छ ।
- ^f(झ१) “नगरपालिका” भन्नाले प्रचलित कानून बमोजिम गठन भएको नगरपालिका सम्झनु पर्छ र सो शब्दले महानगरपालिका र उपमहानगरपालिका समेतलाई जनाउँछ ।
- ^f(झ२) “मूल्य निर्धारण समिति” भन्नाले ऐनको दफा २६ज. बमोजिम गठित मूल्य निर्धारण समिति सम्झनु पर्छ ।
- :(ञ) “जिल्ला मोल निर्धारण समिति” भन्नाले यी नियमहरू बमोजिम संकलित वा संकलन हुने खाद्यान्नको मूल्य निर्धारण प्रयोजनको लागि नेपाल सरकारबाट गठित समिति सम्झनुपर्छ ।
- ²(ट) “भू-उपयोग समिति” भन्नाले नियम ३९ज. बमोजिम गठित भू-उपयोग समिति सम्झनु पर्छ ।

⊙ चौथो संशोधनद्वारा संशोधित ।
📖 दोस्रो संशोधनद्वारा थप ।
p तेस्रो संशोधनद्वारा संशोधित ।
✂ चौथो संशोधनद्वारा थप ।
: पाँचौं संशोधनद्वारा थप ।
^f तेस्रो संशोधनद्वारा थप ।
² चौथो संशोधनद्वारा थप ।

- २(ठ) “मूल्याङ्कन समिति” भन्नाले नियम ३९त. बमोजिम गठित मूल्याङ्कन समिति सम्झनु पर्छ ।
- २(ड) “परिषद्” भन्नाले ऐनको दफा ५१च. बमोजिम गठित भू-उपयोग परिषद् सम्झनु पर्छ ।
- २(ढ) “भू-उपयोग” भन्नाले जग्गाको उपयोग अनुसार विभिन्न क्षेत्रमा विभिन्न प्रकारले जग्गाको विभाजन गरी प्रयोगमा ल्याउने प्रकृया सम्झनु पर्छ ।
- २(ण) “चक्लाबन्दी” भन्नाले कृषि योग्य जग्गामा उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउन स-साना कित्तामा छरिएर रहेका जग्गालाई एकीकरण गर्ने प्रकृया सम्झनु पर्छ ।
- २(त) “खण्डीकरण” भन्नाले मौजुदा जग्गालाई स-साना कित्तामा विभाजन गर्ने कार्य सम्झनु पर्छ ।
- २(थ) “स्थानीय निकाय” भन्नाले नगरपालिका र गाउँ विकास समिति सम्झनु पर्छ ।

परिच्छेद - २

मोहीयानी हक, मोहीहरूको लगत तथा मोहीयानी हक सम्बन्धी हदबन्दी

३. लगत लिने : (१) आफ्नो जग्गा आफै कमाउने जग्गावालाहरू र अरूको जग्गा कमाउने मोहीहरूको लगत लिने काममा जिल्ला भूमिसुधार अधिकारीले विभिन्न भूमिसुधार टोलीहरू खटाउन सक्नेछ ।

(२) आफ्नो जग्गा आफै कमाउने जग्गावालाहरू र अरूको जग्गा कमाउने मोहीहरूको लगत भूमिसुधार टोलीले प्रत्येक वार्डमा गई अनुसूची-१ बमोजिमको ढाँचामा तयार गर्नेछ ।

(३) उपनियम (२) बमोजिम भूमिसुधार टोलीले लगत लिँदा त्यसको साथ साथ अरूको जग्गा कमाउने प्रत्येक मोहीको सम्बन्धमा नागरिकता सम्बन्धी विवरण पनि अनुसूची-१ (क) बमोजिमको ढाँचामा लिनु पर्दछ । कुनै मोहीको सम्बन्धमा प्राप्त भएको उक्त विवरणबाट गैर नेपाली नागरिक भन्ने देखिएमा भूमिसुधार टोलीले सो व्यहोरा

निजको सम्बन्धमा अनुसूची-१ को ढाँचामा लिइएको लगतमा कैफियत गरी जनाई दिनु पर्दछ ।

४. **सूचना दिने** : यी नियमहरू बमोजिम कुनै गाउँ विकास समिति वा नगरपालिका अन्तर्गतको क्षेत्रको जग्गा कमाउने जग्गावाला र मोहीहरूको लगत लिनु भन्दा अगावै जिल्ला भूमिसुधार अधिकारी वा निज मातहतको भूमिसुधार टोलीले सो कुराको सूचना सम्बन्धित गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाको क्षेत्र भित्र सबैले देख्ने ठाउँमा टाँसी र अन्य उपाय द्वारा समेत स्थानीय जनतालाई जानकारी गराउनु पर्दछ र स्थानीय गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाका अध्यक्ष वा प्रमुखलाई चाँहि लिखित सूचना दिनु पर्दछ ।
५. **हाजिर हुने** : नियम ४ बमोजिम सूचना जारी गरिएपछि लगत लिने समयमा सम्बन्धित जग्गावाला, मोही, संधियार, जिमिदारीको एजेन्ट वा निजहरूको प्रतिनिधिले लगत लिन खटिएको भूमिसुधार टोलीहरूको सामुन्ने हाजिर भई सो लगतको काम समाप्त नभएसम्म रूजु हाजिर रही लगत दिनु दिलाउनुपर्छ । भूमिसुधार टोलीले मागेको बखत पेश गर्न सकिने गरी जिमिदारीको एजेन्ट वा निजका प्रतिनिधिले सम्बन्धित जग्गाको आफूसँग भएको श्रेस्तासाथ हाजिर हुनु पर्दछ । लगत लिने समय सम्बन्धित सबै व्यक्तिहरू हाजिर हुन नआएमा हाजिर भएसम्मका सम्बन्धित व्यक्तिहरूलाई राखी लगत लिन सकिनेछ ।
६. **तयारी लगतको प्रकाशन** : भूमिसुधार टोलीले कुनै गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाको कुनै एक वार्डको लगत अनुसूची-२ बमोजिमको ढाँचामा तयार गरी सकेपछि सो लगत वार्डको यथासम्भव सबै व्यक्तिहरूलाई एकत्रित गरी सुनाउनु पर्दछ र त्यसको एक प्रति गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाको कार्यालयमा बुझाई दिनु पर्दछ र एक प्रति भूमिसुधार अधिकारी छेउ पठाई दिनु पर्दछ ।

तर कुनै व्यक्तिको नियम ३ बमोजिम लगत लिन छुट हुन गै अनुसूची-२ बमोजिमको ढाँचामा तैयार भएका लगत प्रकाशनमा नाम तथा जग्गा छुट हुन गएको देखिएमा पुनः लगत लिई सो छुट लगत प्रकाशित गर्न सक्नेछ ।

७. **उजुर गर्न सक्ने** : (१) नियम ६ अनुसार प्रकाशित गरिएको लगतमा कसैको चित्त नबुझेमा निजले लगत प्रकाशित भएको ३५ दिन भित्र स्थानीय गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकामा कारण सहित लिखित उजुरी दिन सक्नेछ ।

४(२) उपनियम (१) बमोजिम प्राप्त उजूरीलाई स्थानीय गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाले जिल्ला भूमिसुधार अधिकारी कहाँ पठाइदिनु पर्दछ ।

८. **लगत लिने सम्बन्धमा अधिकार** : भूमिसुधार टोलीले यी नियमहरू अन्तर्गत जग्गा कमाउने जग्गावाला र मोहीहरूको लगत लिने प्रयोजनको निमित्त वा लिइएको सबै लगत तथा तत्सम्बन्धी विवरण र खबर साँचो हो होइन भन्ने कुराको जाँचबुझ गर्नको निमित्त देहाय बमोजिम गर्न सक्नेछ :-

- (क) सम्बन्धित मोही, जग्गावाला, संधियार, जिमिदारीको एजेन्टको भोगचलन वा नियन्त्रणमा रहेको कुनै जग्गामा प्रवेश गर्न,
- (ख) त्यो व्यक्तिको भोगचलन वा नियन्त्रणमा रहेको कुनै लिखित आफू छेउ पेश गर्ने आदेश दिन र त्यसको जाँच गर्न, र
- (ग) लगत सम्बन्धी कुनै विवरण वा खबर कुनै व्यक्तिलाई थाहा छ भन्ने मनासिब माफिकको विश्वास भएमा निजसँग कुनै प्रश्न सोध्न ।

९. **मोहीहरूलाई मोहियानी हकको प्रमाणपत्र दिने** : (१) नियम ६ बमोजिम प्रकाशित भएको लगतमा उजूर गर्ने म्याद गुजी उजूर नलाग्ने भई सकेकोमा सो प्रकाशित फाँटवारीको आधारमा र म्याद भित्रै उजूरी परेकोमा उजूरीको अन्तिम निर्णय बमोजिम भूमिसुधार अधिकारी वा निजले खटाएको निजको कार्यालयका कर्मचारीले मोहीहरूको हक छुट्याई अनुसूची-३ मा तोकिएको ढाँचामा त्यसको प्रमाणपत्र सम्बन्धित मोहीहरूलाई दिने व्यवस्था गर्नु पर्दछ र त्यसको प्रतिलिपि सम्बन्धित नगरपालिका वा गाउँ विकास समितिमा र माल अड्डामा दिनुपर्छ । प्रमाणपत्रमा नेपाल सरकारको तर्फबाट भूमिसुधार टोलीमा खटिएको सरकारी कर्मचारी वा जिल्ला भूमिसुधार अधिकारीले र स्थानीय गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाको तर्फबाट सम्बन्धित गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाका अध्यक्ष वा प्रमुख वा निज नभएमा गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाले तोकेको अन्य कुनै सदस्य वा गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाको सचिवले सहिछाप गर्नुपर्दछ । सम्बन्धित गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाका अध्यक्ष वा प्रमुख वा तोकिएको अन्य कुनै सदस्य वा सचिवको अनुपस्थिति भएमा वा गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाका तर्फबाट सम्बन्धित व्यक्तिको सहिछाप हुन नसकेमा सो व्यहोराको मुचुल्का खडा गरी प्रमाणपत्र दिन सकिनेछ ।

५ पाँचौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।
६ पाँचौँ संशोधनद्वारा थप ।

(२) उपनियम (१) अन्तर्गत अनुसूची-३ बमोजिमको प्रमाणपत्र दिनुभन्दा पहिले भूमिसुधार टोलीले यी नियमहरू बमोजिम लिइएको लगतको आधारमा अनुसूची-४ मा तोकिएको ढाँचाको जोताहाको अस्थायी निस्सा दिनु पर्दछ ।

१(३) नियम ७ बमोजिम उजूर गर्ने म्याद समाप्त भएपछि यस नियमको उपनियम (२) बमोजिमको दिइएको जोताहाको अस्थायी निस्सालाई मोहीको सम्बन्धमा मोहीयानीहकको प्रमाणपत्र सरह मानिनेछ ।

१०. **लगतको जिम्मा** : (१) नियम ६ बमोजिम प्रकाशित भएको लगतमा म्यादभित्र कसैको उजुरी नपरेकोमा सो प्रकाशित लगत नै र म्यादभित्र उजुरी परी ^μजिल्ला भूमिसुधार अधिकारीको निर्णय बमोजिम सो लगतमा कुनै हेरफेर गर्न परेकोमा सो बमोजिम हेरफेर गरिएको लगत स्थानीय गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाको जिम्मा राखिनेछ ।

(२) उपरोक्त लगत बमोजिम जग्गा, जग्गावाला र मोहीमा कुनै हेरफेर भएमा सो भएको ३५ दिन भित्र सम्बन्धित जग्गावाला र मोहीले सो कुराको लिखित सूचना स्थानीय गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकामा दिनुपर्छ र त्यस्तो सूचना प्राप्त भएपछि स्थानीय गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाले सो सूचनाको व्यहोरा आफ्नो कार्यालय र स्थानीय प्रमुख स्थानहरूमा टाँसी प्रकाशित गर्नुपर्छ ।

(३) उपनियम (२) बमोजिम प्रकाशित भएको सूचनामा चित्त नबुझे व्यक्तिले सो सूचना प्रकाशित भएको ७ दिन भित्र स्थानीय गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकामा उजूर गर्न सक्नेछ ।

तर सम्बन्धित व्यक्तिको निवेदन परी म्याद बढाउनु पर्ने देखिएमा स्थानीय गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाले बढीमा ७ दिनसम्मको म्याद थप दिन सक्नेछ ।

१(४) उपनियम (२) बमोजिम प्रकाशित भएको सूचनामा म्यादभित्र कसैको उजुरी परेमा स्थानीय गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाले आवश्यक देखेमा जाँचबुझ गरी आफ्नो निर्णय पुनः उपनियम (२) बमोजिम प्रकाशित गर्नेछ र त्यसको लिखित सूचना सम्बन्धित जिल्ला भूमिसुधार अधिकारी, सम्बन्धित जग्गावाला र मोहीलाई समेत पठाउनु पर्छ ।

---

१ पाँचौँ संशोधनद्वारा थप ।
२ पाँचौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।
३ दोस्रो संशोधनद्वारा संशोधित ।

(५) उपनियम (४) बमोजिम स्थानीय गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाले गरेको निर्णयमा चित्त नबुझे व्यक्तिले सो निर्णयको सूचना पाएको मितिले ३५ दिनभित्र जिल्ला भूमिसुधार अधिकारीमा पुनरावेदन गर्न सक्नेछ । त्यस्तो पुनरावेदन परी जिल्ला भूमिसुधार अधिकारीले निर्णय गरेपछि त्यसको सूचना यथाशीघ्र स्थानीय गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकालाई दिनुपर्छ । सो निर्णय बमोजिम स्थानीय गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाले आवश्यक हेरफेर गरी लगत दुरूस्त राख्नुपर्छ ।

(६) ऐनको दफा २५ को उपदफा (४) को खण्ड (ख) बमोजिम मोहीको दर्ता किताब अनुसूची १६ मा तोकिए बमोजिमको ढाँचाको हुनेछ । सो दर्ता किताबमा नियम ६ बमोजिम प्रकाशित लगत अनुसार र नियम ७ बमोजिमको उजुरीको निर्णय तथा पछि हुने कुनै हेरफेर समेत जिल्ला भूमिसुधार अधिकारीले दर्ता गरी राख्नु पर्नेछ ।

११. ....

११क. ....

१२. अधिकारी तोकने : ऐनको दफा ९ को उपदफा (४) र दफा ११ को उपदफा (१) र (२) को प्रयोजनको लागि अधिकारीमा भूमिसुधार अधिकारीलाई तोकिएको छ ।

१३. जग्गाको मोल कायम गर्ने : (१) ऐनको दफा ९ को उपदफा (६) को प्रयोजनको निमित्त जग्गाको मोल कायम गर्दा नियम २१ अनुसार तोकिएको दरले कायम गरिनेछ ।

(२) .....

(३) .....

१४. अधिकतम हदभन्दा बढी जग्गाको मोहीयानी हक प्राप्त गर्ने : (१) नियम ६ बमोजिम प्रकाशित भएको फाँटवारीमा उजुर गर्ने म्याद गुज्री उजुर नलाग्ने भैसकेकोमा सो प्रकाशित फाँटवारी बमोजिम र उजुरी परेकोमा उजुरीको अन्तिम निर्णय बमोजिम जिल्ला भूमिसुधार अधिकारीले ऐनको दफा ८ मा तोकिएको अधिकतम हदभन्दा बढी भएको जग्गाको मोहीयानी हक सम्बन्धित व्यक्तिबाट प्राप्त गर्ने क्रममा ऐनले व्यवस्था गरे

μ पाँचौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।

: पाँचौँ संशोधनद्वारा थप ।

▣ चौधौँ संशोधनद्वारा खारेज ।

⦿ तेस्रो संशोधनद्वारा खारेज ।

Ⓜ चौधौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।

⦿ चौधौँ संशोधनद्वारा फिर्किएको ।

बमोजिम मोही र जग्गा धनीको बीचको बाँडफाँडको कार्य सम्पन्न गरी यस पछिका नियमहरू अनुसार बिक्री वा वितरण गर्नेछ। त्यसरी प्राप्त गरिएपछि सम्बन्धित व्यक्तिको सो जग्गामा मोहीयानी हक तथा अधिकार स्वतः समाप्त भएको मानिनेछ।

तर-

- (अ) ऐनको दफा ८ मा तोकिएको अधिकतम हदभित्र पारी मोहीयानी हक कायम राख्न निजले रोजेको जग्गाबाट निजलाई भिकिने छैन।
- (आ) यो नियम प्रारम्भ हुनुभन्दा अघिदेखि नै कुनै जग्गाको मोहीयानी हक बन्धकी लिई भोग गरिरहेको साहुले ऐनको दफा ८ बमोजिम सो हक भोग गर्न नपाउने भएमा त्यस्तो जग्गाको मोहीयानी हक ऐनको दफा ८ मा तोकिएको अधिकतम हद भित्र पारी असामीलाई फिर्ता गर्न सकिने जति असामीलाई फिर्ता दिलाइने छ। त्यस्तो दुई वा सो भन्दा बढी व्यक्तिको मोहीयानी हक बन्धकी लिई भोग गरिरहेको भए लिखतको मितिको हिसाबले अधिल्लो असामीलाई फिर्ता दिलाइनेछ।
- (इ) यस नियम बमोजिम प्राप्त गरेको जग्गा यसपछिका नियमहरू बमोजिम बिक्री वा वितरणमा पाउने व्यक्तिलाई हस्तान्तरण नभएसम्म साविक मोहीले साविक बमोजिम भोग चलन गर्न पाउनेछ।

(२) यस नियमबमोजिम मोहीबाट हदबन्दीमा प्राप्त भएको जग्गा बिक्री वितरण नभएसम्म रोक्का राख्न सम्बन्धित मालपोत कार्यालयमा लेखी पठाउनुपर्ने छ।

१५. क्षतिपूर्ति : (१) नियम १४ बमोजिम प्राप्त गरिएको कुनै क्षेत्रको जग्गाको मोहीयानी हकको सम्बन्धमा क्षतिपूर्ति दिने भन्ने नेपाल सरकारले निर्णय गरेमा नियम २१ अनुसार तोकिएको दरले हुने जग्गाको मोलको सयकडा २५ का दरले सम्बन्धित प्रत्येक व्यक्ति वा निजको परिवारलाई दिनु पर्ने क्षतिपूर्तिको रकम जिल्ला भूमिसुधार अधिकारीले निर्धारित गरी त्यसको सूचना स्थानीय गाउँ विकास समिति वा नगरपालिका तथा आफ्नो कार्यालयको सूचना बोर्डमा टाँसी प्रकाशित गर्नु पर्छ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम क्षतिपूर्ति निर्धारणको सूचना प्रकाशित भएको १५ दिनभित्र क्षतिपूर्तिको रकममा दावी गर्ने वा क्षतिपूर्ति निर्धारणमा चित्त नबुझेको उजुरीबाट वा अरू कुनै सुत्रबाट क्षतिपूर्तिको निर्धारण दोहोर्‍याउनु पर्ने देखिन आएमा जिल्ला भूमिसुधार अधिकारीले दोहोर्‍याई पुनः माथि लेखिए बमोजिम प्रकाशित गर्नेछ ।

(३) उपनियम (१) बमोजिम प्रकाशित भएको क्षतिपूर्ति निर्धारणको सूचनामा वा उपनियम (२) बमोजिम दोहोर्‍याई प्रकाशित गरिएको सूचनामा चित्त नबुझे व्यक्तिले अवस्थानुसार सो सूचना प्रथम पटक प्रकाशित भएको वा दोहोर्‍याई प्रकाशित भएको मितिले १० दिनभित्र सूचित आदेशमा तोकिएको अदालतमा उजुर गर्न सक्नेछ ।

(४) माथि लेखिए बमोजिम प्रकाशित भएको क्षतिपूर्ति निर्धारणको सूचनामा उजुर गर्ने म्याद गुज्री उजुर नलाग्ने भई सकेकोमा सो प्रकाशित फाँटवारी बमोजिम र उजुरी परेकोमा उजुरीको अन्तिम निर्णय बमोजिम जिल्ला भूमिसुधार अधिकारीले क्षतिपूर्तिको रकम उपनियम (५) अनुसार सम्बन्धित व्यक्तिलाई दिनेछ ।

तर—

(क) सम्बन्धित जग्गाको मोहियानी हकको तेरो मेरो सम्बन्धी भगडा परी कुनै मुद्दा अगावै देखि अधिकार प्राप्त कुनै अदालत वा अधिकारी छेउ परी टुंगो लाग्न बाँकी रहेकोमा सो टुंगो नलागेसम्म भगडा परे जति मोहियानी हकको क्षतिपूर्ति रोक्का राखिने छ ।

(ख) यो नियम प्रारम्भ हुनु भन्दा अघि देखिनै नियम १४ बमोजिम कुनै व्यक्तिबाट प्राप्त गरिएको मोहियानी हक अरू कसैको भोग वा दृष्टिबन्धकीमा लिएको रहेछ भने यो नियम बमोजिम पाउने क्षतिपूर्ति सो भोग वा दृष्टिबन्धकीमा लिने साहुले पाउने छ । क्षतिपूर्तिको रकम यस्तो साहुको थैलीभन्दा बढी भएमा सो बढी भएजति रकम असामीले पाउने छ र घटी भएमा सो घटी भएजति थैलीमा असामी उपर साहुले दावा गर्न पाउनेछ ।

(ग) कुनै जग्गाको मोहियानी हक बन्धकी लिई भोग गरिरहेको साहुले ऐनको दफा ८ बमोजिम सो हक भोग गर्न नपाउने भई खण्ड (ख) बमोजिम असामीले फिर्ता पाउने भएमा सो फिर्ता पाउने भएको मिति देखि त्यस्तो साहुको बन्धकी थैली कपाली हुनेछ ।

(५) मोहियानी हक बापतको जग्गा अरू व्यक्तिलाई हस्तान्तरण भएपछि क्षतिपूर्तिको रकम ५ वार्षिक किस्तासम्ममा सम्बन्धित व्यक्तिलाई नगदीमा दिइने छ । क्षतिपूर्तिको रकममा वार्षिक ५ प्रतिशतको दरले व्याज दिइनेछ ।

•१६. अधिकतम हदभन्दा बढी भएको मोहियानी हक बापतको जग्गा बिक्री वा वितरण :

(१) ऐनको दफा ११ को उपदफा (१) बमोजिम सजाय भएको व्यक्तिलाई निष्काशन गरी प्राप्त गरिएको मोहियानी हक रहेको जति जग्गा मध्ये ऐनले व्यवस्था गरे बमोजिम बाँडफाँड गरी छुट्टयाई मोही भागमा पर्ने जति जग्गा र नियम १४ बमोजिम प्राप्त गरिएको मोहियानी हक बापतको जग्गा भूमिसुधार अधिकारीले ऐनको दफा २१ को अधिनमा रही बिक्री वितरण गर्नेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम प्राप्त गरी बिक्री गरिएको जग्गाको सम्बन्धमा नियम १५ बमोजिम त्यसको क्षतिपूर्ति साविक मोहीलाई दिने भन्ने नेपाल सरकारले निर्णय गरेको रहेछ भने नियम १४ बमोजिम प्राप्त गरिएको त्यस्तो जग्गा उपनियम (१) बमोजिम बिक्री वितरणमा पाउने व्यक्तिले नियम १५ बमोजिम निर्धारित रकम एकमुष्ट वा पाँच वार्षिक किस्तासम्ममा नगदीमा जिल्ला भूमिसुधार अधिकारी छेउ वा निजले सो कामको लागि तोकिएको ठाउँमा बुझाउनु पर्नेछ । किस्ताबन्दीमा भुक्तानी गर्नेसँग वार्षिक दश प्रतिशतका दरले भुक्तानी हुने अवधिको व्याज समेत लगाई असुल गरिनेछ ।

तर अधिकतम हद भन्दा बढी जग्गा कमाई निष्काशन भएको मोहीको हकमा उक्त व्यवस्था लागू हुने छैन ।

(३) उपनियम (२) बमोजिमको किस्ताको रकम प्रत्येक सालको माघ मसान्तसम्ममा बुझाउनु पर्नेछ ।

तर कसैले बुझाउनु पर्ने पूरा रकम वा एक वा एकभन्दा बढी किस्ता वा त्यसको कुनै अंश सो किस्ता बुझाउनु पर्ने म्याद अगावै कुनै समय बुझाउन चाहेमा बुझाउन सक्नेछ ।

(४) यस नियम बमोजिम असूल हुने रकमलाई जिल्ला भूमिसुधार अधिकारीले बैंकमा एउटा छुट्टै खाता खोली जम्मा गर्नु गराउनु पर्छ ।

• चौधौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।

(५) कसैले यस नियम बमोजिम बुझाउनु पर्ने कुनै किस्ताको रकम म्याद भित्र नबुझाएमा जिल्ला भूमिसुधार अधिकारीको आदेशले सम्बन्धित जग्गाबाट निजलाई निष्काशन गरी यी नियमहरू बमोजिम अरू व्यक्तिलाई बिक्री वितरण गरिनेछ ।

(६) उपनियम (१) बमोजिम जग्गा बिक्री वितरणमा पाउने व्यक्तिलाई भूमिसुधार अधिकारीले अनुसूची-५ बमोजिमको ढाँचामा प्रमाणपत्र दिनेछ ।

(७) यस नियम बमोजिम बिक्री वितरण भएको जग्गाको दर्ता किताब अनुसूची-१८ बमोजिमको ढाँचामा राखिनेछ र बिक्री वितरणमा पाउने व्यक्तिको नाउँमा दाखिल खारेज गर्न सोको प्रतिलिपि मालपोत कार्यालयमा पठाउनु पर्नेछ ।

परिच्छेद - ३

जग्गाको अधिकतम हदबन्दी क्षतिपूर्ति तथा बिक्री वितरण

१७. अधिकारी तथा अदालत तोक्ने : (१) ऐनको परिच्छेद ४ को प्रयोजनको लागि अधिकारीमा जिल्ला भूमिसुधार अधिकारीलाई तोकिएको छ ।

ॐ(२) .....

ॐ(३) .....

१८. जग्गाको फाँटवारी दाखिल गर्ने सूचना : (१) ऐनको दफा १३ को उपदफा (१) र (१क) बमोजिम भूमिसुधार अधिकारीले सूचना प्रकाशन गर्दा अनुसूची-६ बमोजिमको ढाँचामा प्रकाशन गर्नु, गराउनु पर्नेछ र सो सूचना जिल्ला विकास समितिको कार्यालय र अन्य स्थानीय प्रमुख स्थानमा टाँसी प्रकाशन गर्नेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम सूचना प्रकाशित भएपछि जग्गावाला वा मोही वा निजको तर्फबाट अरू कसैले दाखिल गर्नु पर्ने फाँटवारीको ढाँचा अनुसूची-७ बमोजिमको हुनेछ । त्यस्तो फाँटवारी दाखिल गर्दा फाँटवारीको दुई प्रति राखी ऐनको म्याद भित्रै दाखिल गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपनियम (२) बमोजिम फाँटवारी पेश गर्नु पर्ने कर्तव्य भएका व्यक्तिले त्यस्तो फाँटवारी ऐनको दफा १३ को उपदफा (१क) को अधीनमा रही भूमिसुधार कार्यालयमा पेश गर्नु पर्नेछ ।

५ पाँचौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।
ॐ चौधौँ संशोधनद्वारा भिन्निएको ।
ॐ चौधौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।

*.....

(४) *.....

(५) *.....

१९. ऐनको दफा १३ बमोजिम दाखिल भएको फाँटवारी र तत्सम्बन्धमा अन्य सुत्रबाट

प्राप्त भएको सूचनाको जाँचबुझ गर्ने कार्यविधि : * (१) ऐनको दफा १३ बमोजिम फाँटवारी दाखिल भएपछि भूमिसुधार अधिकारीले स्थानीय निकायको प्रतिनिधि, मालपोत कार्यालय, नापी शाखा र सम्बन्धित अन्य निकाय वा अधिकारीको राय समेत बुझ्नु पर्ने देखिएमा बुझी जग्गा र मोहीको लगत र उपलब्ध भएको अन्य कागज प्रमाण हेरी आवश्यक जाँचबुझ गर्न सक्नेछ ।

(२) जिल्ला भूमिसुधार अधिकारीले आवश्यक देखेमा सम्बन्धित जग्गामा हक दावी गर्न * जग्गावाला वा मोहीबाट पेश हुन आएको लिखत प्रमाणहरू पनि जाँचबुझ गर्न सक्नेछन् ।

(३) जिल्ला भूमिसुधार अधिकारीले आवश्यक देखेमा आफैँ गई वा मातहतका कर्मचारी खटाई सरजमीन समेत बुझ्न लगाउन सक्नेछ ।

(४) दुई वा दुई भन्दा बढी जिल्ला भित्र जग्गा हुने जग्गावालाको जग्गाको सम्बन्धमा उपरोक्त बमोजिम भूमिसुधार अधिकारीहरूले जाँचबुझ गरिसके पछि, त्यसको नतीजाको १ प्रति सम्बन्धित जग्गावालाको जग्गा भएको क्षेत्रको अन्य जिल्ला भूमिसुधार अधिकारी छेउ र निज नभएको जिल्लामा भए माल अड्डामा पनि पठाउनु पर्दछ ।

* (५) यस नियम बमोजिम भूमिसुधार अधिकारीले जग्गाको फाँटवारी सम्बन्धी जाँचबुझ गर्ने कार्य समाप्त नगरेसम्म त्यस्तो जग्गाको कुनै किसिमले स्वामित्व हस्तान्तरण गर्न वा धितोबन्धक राख्न नपाउने गरी रोक्का राख्न सम्बन्धित मालपोत कार्यालयलाई लेखी पठाउनु पर्नेछ ।

* (६) उपनियम (५) बमोजिम लेखी आएमा सम्बन्धित मालपोत कार्यालयले त्यस्तो जग्गा रोक्का राखी त्यसको जानकारी सम्बन्धित भूमिसुधार कार्यालयलाई दिनु पर्नेछ ।

* सो-ही संशोधनद्वारा भिकिएको ।

• चौधौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।

* सो-ही संशोधनद्वारा थप ।

२०. ऐनको दफा १४ को उपदफा (१) अन्तर्गत फाँटवारी तयार गरी प्रकाशित गर्ने :

II(१) नियम १९ बमोजिम आवश्यक जाँचबुझ गरिसकेपछि जिल्ला भूमिसुधार अधिकारीले ऐनको दफा ७ मा तोकिएको अधिकतम हदभन्दा बढी जग्गा हुने प्रत्येक जग्गावालाको सम्बन्धमा अनुसूची-८ बमोजिमको ढाँचामा फाँटवारी तयार गरी आफ्नो कार्यालय वा स्थानीय जिल्ला विकास समितिको कार्यालयको सूचना बोर्डमा टाँसी प्रकाशित गर्नेछ।

(२) जिल्ला भूमिसुधार अधिकारीले त्यसरी तयार गरी प्रकाशित गरेको प्रत्येक फाँटवारीको १ प्रतिलिपि नेपाल सरकार, ^१भूमिसुधार तथा व्यवस्था मन्त्रालयमा पनि पठाउनु पर्छ।

*२०क. नेपाल सरकारको नाममा जग्गा दर्ता गर्ने : (१) ऐनको दफा ९ को उपदफा (४) र दफा १४क. को उपदफा (२) बमोजिम भूमिसुधार अधिकारीले जफत गरेको जग्गा नेपाल सरकारको नाममा दर्ता गर्न सम्बन्धित मालपोत कार्यालयमा लेखी पठाउनु पर्नेछ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम जग्गा दर्ताको लागि लेखी आएमा मालपोत कार्यालयले त्यस्तो जग्गा नेपाल सरकारको नाममा दर्ता गरी त्यसको जानकारी सम्बन्धित भूमिसुधार कार्यालयलाई दिनु पर्नेछ।

*२०ख. पुरस्कार : (१) ऐनको दफा ९ को उपदफा (६) र दफा १४क. को उपदफा (३) बमोजिम कसैले पुरस्कार पाउने भएमा भूमिसुधार अधिकारीले नियम २०क. बमोजिम काम सम्पन्न भईसकेपछि त्यस्तो पुरस्कारको रकम निकासको लागि भूमिसुधार तथा व्यवस्थापन विभागमा लेखी पठाउनु पर्नेछ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम रकम निकासको लागि लेखी पठाउँदा नियम २०क. बमोजिम नेपाल सरकारको नाममा दर्ता हुन आएको जग्गा र पुरस्कार पाउने व्यक्तिको विवरण तथा पुरस्कार वापत दिनु पर्ने रकम समेत उल्लेख गर्नु पर्नेछ।

(३) उपनियम (१) को प्रयोजनको लागि त्यस्तो जग्गाको मोल कायम गर्दा रजिष्ट्रेशन प्रयोजनको लागि तोकिएको न्यूनतम मूल्याङ्कनलाई आधार लिईनेछ।

● २१. जग्गावालालाई दिइने क्षतिपूर्ति : (१) ऐनको दफा १५ अन्तर्गत प्राप्त गरिएको जग्गाको सम्बन्धमा जग्गावालालाई ऐनको परिच्छेद-५ अन्तर्गत क्षतिपूर्ति दिंदा मूल्य निर्धारण

II सातौँ संशोधनद्वारा थप ।
ρ तेह्रौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।
* सो-दशौँ संशोधनद्वारा थप ।
● चौधौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।

समितिले निर्धारण गरेको दरले दिइनेछ । मूल्य निर्धारण समितिले क्षतिपूर्तिको रकम निर्धारण गर्दा सम्बन्धित मालपोत कार्यालयले रजिष्ट्रेशन प्रयोजनका लागि कायम गरेको न्यूनतम मूल्याङ्कनको तीस प्रतिशतमा नघटाई र पचास प्रतिशतमा नबढाई आवश्यक जाँचबुझ गरी निर्धारण गर्नेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम क्षतिपूर्तिको रकम निर्धारण भएपछि भूमिसुधार अधिकारीले प्रत्येक जग्गावालाको सम्बन्धमा निर्धारित गरिएको क्षतिपूर्तिको रकमको तालिका अनुसूची-१७ बमोजिमको ढाँचामा तयार गरी सो तालिका आफ्नो तथा जिल्ला प्रशासन कार्यालय, जिल्ला विकास समितिको कार्यालय र मालपोत कार्यालयको सूचना पाटीमा घटीमा पैतीस दिनको म्याद तोकी सूचना प्रकाशन गर्नेछ ।

(३) ऐनको दफा १५ बमोजिम कुनै जग्गावालाबाट प्राप्त गरिएको जग्गा दुई वा दुई भन्दा बढी जिल्ला भित्र परेमा त्यस्तो जग्गावालाको जग्गा सम्बन्धमा सम्बन्धित जिल्लाको मूल्य निर्धारण समितिले उपनियम (१) बमोजिम क्षतिपूर्तिको रकम निर्धारण गरी उपनियम (२) बमोजिम सूचना प्रकाशन गर्नु पर्नेछ, र त्यस्तो सूचनाको एक प्रति फाँटवारी पेश गरेको कार्यालयमा समेत पठाउनु पर्नेछ ।

(४) उपनियम (२) र (३) बमोजिम प्रकाशित क्षतिपूर्ति निर्धारणको तालिकामा चित्त नबुझेको व्यक्तिले सो तालिका प्रकाशित भएको मितिले पैतीस दिनभित्र सम्बन्धित पुनरावेदन अदालत समक्ष पुनरावेदन गर्न सक्नेछ ।

(५) उपनियम (२) र (३) बमोजिम प्रकाशित क्षतिपूर्ति निर्धारण तालिकामा उपनियम (४) बमोजिम पुनरावेदन गर्ने म्याद गुज्री पुनरावेदन नलाग्ने भई सकेकोमा सो प्रकाशित तालिका बमोजिम र पुनरावेदन परेकोमा पुनरावेदन अदालतबाट अन्तिम निर्णय भए बमोजिम जिल्ला भूमिसुधार अधिकारीले सम्बन्धित जग्गावालालाई ऐनको परिच्छेद-५ बमोजिम क्षतिपूर्ति दिने व्यवस्था गर्नेछ ।

(६) सम्बन्धित जग्गाको तेरो मेरो सम्बन्धी झगडा परी कुनै मुद्दा अदालत वा अधिकार प्राप्त अधिकारी समक्ष विचाराधीन रहेकोमा सो टुंगो नलागेसम्म झगडा परे जति जग्गाको क्षतिपूर्ति रोक्का राखिनेछ ।

२२. **अधिकारी तोक्ने** : ऐनको परिच्छेद-६ को प्रयोजनको निमित्त अधिकारीमा जिल्ला भूमिसुधार अधिकारीलाई तोकिएको छ ।

१२३. जग्गाको बिक्री वितरण : (१) ऐन बमोजिम प्राप्त र जफत भएको जग्गालाई भूमिसुधार अधिकारीले ऐनमा तोकिएको प्राथमिकताको आधारमा देहायको हदसम्म बिक्री वितरण गर्नेछ र सो प्रयोजनको निमित्त बिक्री वितरणमा जग्गा लिन चाहने व्यक्तिबाट दरखास्त आव्हान गर्नेछ । यसरी आव्हान गरिएको सूचना जिल्ला भित्रका सम्बन्धित सबै गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकामा पठाउनु पर्नेछ र गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाले सो सूचना आफ्नो इलाकाभित्र प्रकाशन गरी सो को जानकारी भूमिसुधार कार्यालयमा पठाउनु पर्नेछ ।

- (क) तराई क्षेत्र अन्तर्गत शहरी इलाकामा बढीमा दुई कठ्ठा र अन्य इलाकाको जग्गाको हकमा बढीमा दश कठ्ठासम्म,
- (ख) काठमाडौं उपत्यकाको शहरी क्षेत्रमा बढीमा आठ आना र अन्य क्षेत्रमा बढीमा एक रोपनीसम्म,
- (ग) पहाडी क्षेत्रको शहरी इलाकामा बढीमा एक रोपनी र अन्य क्षेत्रमा बढीमा पाँच रोपनीसम्म, र
- (घ) शिक्षण संस्था र अन्य सार्वजनिक संघ संस्थाका हकमा क्षेत्रगत आधारमा सामान्यतया माथि खण्ड (क) देखि (ग) सम्म उल्लेख भएको हदसम्म ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम जग्गा बिक्री वितरण गर्दा भूमिसुधार अधिकारीले सम्भव भएसम्म एकासगोलका पति र पत्तिको नाउँमा संयुक्त रूपमा रहने गरी बिक्री वितरण गर्न सक्नेछ ।

(३) उपनियम (१) बमोजिम बिक्री वितरणमा जग्गा पाउने व्यक्ति वा संस्थाको नाम जग्गावालाको हैसियतले दर्ता भइसकेपछि भूमिसुधार अधिकारीले निजलाई अनुसूची-९ बमोजिमको ढाँचामा प्रमाणपत्र दिनेछ ।

(४) ऐनको दफा २१ख. बमोजिम जग्गाको दर्ता किताब अनुसूची-१८ बमोजिमको ढाँचामा राखिनेछ ।

(५) उपनियम (१) को खण्ड (घ) बमोजिम शिक्षण संस्था वा संघ संस्थाका नाउँमा बिक्री वितरण भएको जग्गाको साविक जग्गावालालाई दिइने क्षतिपूर्तिको सम्बन्धमा नेपाल सरकारले निर्णय गरे बमोजिम हुनेछ ।

१ चौधौं संशोधनद्वारा संशोधित ।

(६) ऐनको दफा २२ को उपदफा (४) बमोजिम जफत भएको जग्गा भूमिसुधार अधिकारीले देहाय बमोजिम पुनः बिक्री वितरण गर्न सक्नेछ :-

(क) कसैले यी नियमहरू लागू हुनुभन्दा अघि कायम रहेका नियमहरू बमोजिम जग्गा पाई ऐनको दफा २२ को उपदफा (४) बमोजिम जफत भएको जग्गाको सम्बन्धमा त्यस्तो जग्गा बिक्री वितरणमा पाएको व्यक्ति वा निजको परिवारले नै कमाई आएको रहेछ भने यी नियमहरू बमोजिम निर्धारित मूल्य तथा बक्यौता मालपोत समेत लिई निजलाई नै उक्त जग्गा पुनः बिक्री वितरण गर्न,

(ख) खण्ड (क) बमोजिमको जग्गा सो खण्डमा उल्लेख भएको व्यक्तिले नकमाई अन्य व्यक्तिले कमाई आएको रहेछ भने सो सम्बन्धमा ऐनको दफा २१ को अधीनमा रही उपनियम (१) र (२) बमोजिम बिक्री वितरण गर्न ।

(७) ऐनको दफा २४क. को उपदफा (२) बमोजिम जफत भएको जग्गाको हकमा उपनियम (१) र (२) को अधीनमा रही पुनः बिक्री वितरण गरिनेछ ।

२४. जग्गाको मोल लिने : (१) ऐनको दफा २१ ^७..... बमोजिम जग्गा बिक्री वितरण हुँदा जग्गा पाउने व्यक्तिले सो जग्गाको सम्बन्धमा नियम २१ बमोजिम कायम भएको मोलको रकम एकमुष्ट वा बढीमा १० वार्षिक किस्ता सम्ममा जिल्ला भूमिसुधार अधिकारी छेउ वा निजले सो कामको लागि तोकिएको अड्डा वा अधिकारी छेउ बुझाउनु पर्नेछ ।

(२) त्यस्तो किस्ताको रकम काठमाडौं उपत्यका समेत पहाडी क्षेत्रकाले प्रत्येक सालको माघ मसान्त सम्ममा र तराई तथा भित्री मधेशकाले प्रत्येक सालको फाल्गुण मसान्त सम्ममा बुझाउनु पर्नेछ ।

• (३) उपनियम (१) अनुसार बुझाइएको रकमलाई सो बुझिलिने कार्यालय वा अधिकारीले बैंकमा दाखिल गर्नु पर्नेछ ।

७ चौधौं संशोधनद्वारा भिकिएको ।
८ चौधौं संशोधनद्वारा संशोधित ।

१२४क. जग्गावाला र मोहीले संयुक्त निवेदन दिनुपर्ने : (१) ऐनको दफा २६ग. बमोजिम जग्गावाला र मोहीले आपसी सहमतिद्वारा जग्गा बाँडफाँड गरी लिन चाहिने वा त्यसरी आफूले लिन मन्जुर गरेको जग्गा बापतको रकम लिई पूरै जग्गा जग्गावाला वा मोहीलाई छाडी मोहीको लगत कट्टा गर्न चाहिने सो कुराहरू खुलाई अनुसूची-१९ (क) बमोजिमको ढाँचामा सम्बन्धित भूमिसुधार अधिकारी समक्ष संयुक्त निवेदन दिनु पर्नेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिमको कुनै निवेदन पर्न आएमा भूमिसुधार अधिकारीले निवेदन साथ संलग्न प्रमाणहरू जाँचबुझ गर्दा व्यहोरा मनासिब देखिएमा निवेदकहरूको माग बमोजिम जग्गा बाडफाँड गरिदिनु वा पूरै जग्गा एकजनाको नाममा कायम गरी मोहीको लगत समेत कट्टा गरिदिनु पर्नेछ ।

१२४ख. जग्गाधनी वा मोही एकजनाले आफ्नो भाग जग्गा छुट्याई लिन निवेदन दिनु पर्ने:

(१) नियम २४क. बमोजिम जग्गाधनी र मोहीको संयुक्त निवेदन पर्न नसकी जग्गाधनी वा मोही मध्येकुनै पक्षले मोही लागेको जग्गा बाडफाँड गरी लिन चाहिने सोही व्यहोरा खुलाई तत्सम्बन्धी संपूर्ण प्रमाण सहित अनुसूची-१९ (ख) बमोजिमको ढाँचामा भूमिसुधार अधिकारी समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिमको कुनै निवेदन पर्न आएमा भूमिसुधार अधिकारीले अर्को पक्षलाई बाटोको म्याद बाहेक पन्ध्र दिन भित्र भिकाई मालपोत कार्यालय र नापी कार्यालय समेतमा रहेका तत्सम्बन्धी दर्ता श्रेस्ता प्रमाण जाँचबुझ गरी आवश्यकता अनुसार बाँडफाँड गरिने जग्गाको स्थलगत निरीक्षण र सम्बन्धित गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाको राय समेत बुझी जग्गाधनी र मोहीलाई नरम करम मिलाई आधा आधा हुने गरी जग्गा बाँडफाँड गरी मोहीको लगत समेत कट्टा गरिदिनु पर्नेछ ।

१२४ग. थप प्रमाण बुझ्न सक्ने: ऐनको दफा २६ड बमोजिम मोही लागेको सम्पूर्ण जग्गा जग्गावाला र मोहीमध्ये कुनै एक जनाको नाममा कायम हुने निर्णय गर्दा भूमिसुधार अधिकारीले तत्सम्बन्धमा आवश्यक सम्भकेको थप प्रमाण बुझ्न सक्नेछ ।

१२४घ. बाटोको प्रयोजनको लागि जग्गा छुट्याउनु पर्ने: मोही लागेको जग्गामा बनेको घरमा आउने जाने बाटोको लागि जग्गा छुट्याउँदा कम्तीमा तीन फीट चौडाईमा नघटाई साविक देखि सो भन्दा बढी चौडाईको बाटो प्रयोग हुँदै आएको भए सो बाटोलाई कायमै हुने गरी जग्गा छुट्याउनु पर्नेछ ।

f तेह्रौँ संशोधनद्वारा थप ।

१२४ड. जग्गाको मूल्य कायम गर्ने: (१) मूल्य निर्धारण समितिले जग्गाको मूल्य निर्धारण गर्दा जग्गावाला र मोही बीच आपसी सहमतिबाट मूल्य कायम गरिएको भए सोही मूल्य, त्यसरी मूल्य कायम हुन नसकेकोमा सम्बन्धित मालपोत कार्यालयबाट रजिष्ट्रेशनको प्रयोजनको लागि कायम भएको मूल्यको अभिलेख र सो जग्गाको आसपासमा कुनै जग्गा बिक्री भएको भए सो बिक्री गर्दा कायम गरिएको थैलीको रकम समेतको आधारमा मूल्य निर्धारण गर्नेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम जग्गाको मूल्य निर्धारण गर्दा मूल्य निर्धारण समितिले आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाको राय बुझ्न तथा सो जग्गाको स्थलगत अध्ययन र सरजमिन समेत गर्न सक्नेछ ।

१२४च. जग्गाको रकम बुझाउनु पर्ने: (१) ऐनको दफा २६ड. बमोजिम भूमिसुधार अधिकारीबाट जग्गाधनी वा मोहीमध्ये एकजनाको नाममा जग्गा कायम हुने निर्णय गरेको जानकारी पाएको मितिले नब्बे दिन भित्र सम्बन्धित पक्षले जग्गा बापतको रकम अर्को पक्षलाई बुझाई सक्नु पर्नेछ ।

तर सो म्याद भित्र रकम बुझाउनु नसकेको मनासिव माफिकको कारण उल्लेख गरी म्याद थपको लागि सम्बन्धित पक्षको निवेदन परेमा भूमिसुधार अधिकारीले पैंतीस दिन सम्मको म्याद थप गरिदिन सक्नेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम सम्बन्धित पक्षले बुझ्नु पर्ने रकम नबुझेमा वा बुझ्न इन्कार गरेमा सो म्याद नाघेको पन्ध्र दिन भित्र रकम बुझाउने पक्षले सोही व्यहोरा खुलाई सम्बन्धित भूमिसुधार कार्यालयमा रकम धरौटी राख्नु पर्नेछ ।

(३) उपनियम (२) बमोजिम सम्बन्धित पक्षले रकम धरौटी राखेमा भूमिसुधार कार्यालयले सो रकम धरौटी खातामा जम्मा गरी सात दिन भित्र रकम बुझ्नको लागि सम्बन्धित व्यक्तिको नाममा सूचना पठाउनु पर्नेछ ।

(४) उपनियम (३) बमोजिमको सूचना पाएपछि सम्बन्धित व्यक्तिले धरौटी रकम बुझ्नु नपर्ने कुनै कारण भए बाटोको म्याद बाहेक पन्ध्र दिन भित्र भूमिसुधार कार्यालयमा लिखित जानकारी दिनु पर्नेछ, र म्याद भित्र त्यस्तो जानकारी नआएमा सम्बन्धित व्यक्तिले सो रकम बुझ्न मन्जुर गरेको मानिनेछ ।

f तेह्रौँ संशोधनद्वारा थप ।

(५) उपनियम (१) बमोजिम रकम पाउनु पर्ने व्यक्तिले उपनियम (३) बमोजिम रकम बुझ्ने सूचना पाएको मितिले दुई वर्ष भित्र धरौटी रकम बुझ्न आवश्यक प्रमाण सहित निवेदन दिएमा भूमिसुधार कार्यालयले धरौटी रकमको सयकडा दुई प्रतिशतका दरले हुने रकम कटाई बाँकी रकम सम्बन्धित व्यक्तिलाई फिर्ता गर्नु पर्नेछ । सो म्याद भित्र पनि धरौटी रकम बुझिलिन नआएमा म्याद समाप्त भएपछि सो रकम नेपाल सरकारले निर्णय गरे बमोजिम हुनेछ ।

(६) उपनियम (१) बमोजिम रकम बुझाउनु पर्ने दायित्व भएको व्यक्तिले म्याद भित्र रकम नबुझाएमा वा उपनियम (२) बमोजिम सम्बन्धित भूमिसुधार कार्यालयमा धरौटी समेत नराखेमा रकम पाउनु पर्ने व्यक्तिले बाँडफाँड गरिने जग्गा लिलाम गराई रकम असूल गरी पाउन सम्बन्धित भूमिसुधार कार्यालयमा निवेदन दिन सक्नेछ ।

(७) उपनियम (६) बमोजिमको कुनै निवेदन पर्न आएमा भूमिसुधार कार्यालयले त्यस्तो जग्गा प्रचलित कानून बमोजिम लिलाम गरी सम्बन्धित व्यक्तिलाई रकम भराई दिनु पर्नेछ । लिलाम गर्दा निवेदन दिने व्यक्तिले पाउनु पर्ने रकम भन्दा बढी रकममा जग्गा लिलाम भई बढी रकम प्राप्त भएमा त्यसरी बढी भएको जति रकम भूमिसुधार कार्यालयको धरौटी खातामा जम्मा गरिनेछ ।

(८) उपनियम (७) बमोजिम धरौटी खातामा जम्मा भएको रकम सम्बन्धित व्यक्तिलाई फिर्ता बुझी लिन भूमिसुधार कार्यालयले उपनियम (३) बमोजिम सूचना गर्नेछ । त्यसरी दिईएको सूचना बमोजिम सम्बन्धित व्यक्तिले धरौटी रकम उपनियम (५) बमोजिमको म्याद भित्र बुझी लिन आवश्यक प्रमाण सहित निवेदन दिएमा भूमिसुधार कार्यालयले धरौटी रकमको सयकडा दुई प्रतिशतका दरले हुने रकम कटाई बाँकी रकम सम्बन्धित व्यक्तिलाई फिर्ता गर्नु पर्नेछ । सो म्याद भित्र पनि धरौटी रकम बुझी लिन नआएमा म्याद समाप्त भएपछि सो रकम नेपाल सरकारले निर्णय गरे बमोजिम हुनेछ ।

²(९) यस नियम बमोजिम धरौटी रकम बुझ्नु पर्ने वा बुझाउनु पर्ने कर्तव्य भएको व्यक्तिको वतन खुल्ल नसकी वा पत्ता नलागी म्याद वा सूचना तामेल हुन नसकेमा सम्पूर्ण व्यहोरा खुलाई राष्ट्रियस्तरको समाचारपत्रमा पैँतीस दिने सार्वजनिक सूचना प्रकाशन गर्नु पर्नेछ ।

²(१०) उपनियम (९) बमोजिम सूचना प्रकाशन भएपछि पनि रकम बुझ्न नआएमा त्यस्तो धरौटी रकम सम्बन्धमा नेपाल सरकारले निर्णय गरे बमोजिम हुनेछ ।

२४४. मोही र जग्गाधनी बीच बाँडफाँड सम्बन्धी अन्य व्यवस्था : (१) ऐनको दफा २६घ१. बमोजिम पर्न आएका निवेदनको फछ्यौट नियम २४ख. को उपनियम (२) को प्रकृया पूरा गरी गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम निवेदन नपरी ऐनको दफा २६घ२. बमोजिम बाँडफाँड गर्दा ऐनको दफा १३ को उपदफा (१क) बमोजिम फाँटवारीमा देखाइएको मोही लागेको जग्गा तथा मोहीमा कमाएको जग्गाको फाँटवारी छानविन गर्ने र जग्गाधनी तथा मोहीले भरेका फाँटवारी विवरण मिलान भएपछि मिलान भएको र नभएको छुट्टाछुट्टै लगत तयार गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपनियम (२) बमोजिम तयार भएको लगत अनुसार ऐनको दफा २६घ. बमोजिम जग्गाधनी तथा मोहीलाई भिकार्ई आवश्यक प्रमाण बुझ्नु पर्ने भएमा सो समेत बुझी बाँडफाँडको कारवाही गरिनेछ ।

(४) जग्गाधनीको मृत्यु भई निजको हकदारको नाममा हक नसरेको अवस्थाको जग्गाको मोहीले बाँडफाँड गरी पाउँ भनी माग गरेमा ऐन र यी नियमहरूमा तोकिएको प्रकृया पूरा गरी बाँडफाँड गरिदिनु पर्नेछ ।

(५) मोहीको मृत्यु भई निजको हकदारको नाममा मोहीयानी हक नामसारी नभएको अवस्थामा बाँडफाँडको लागि जग्गाधनीले निवेदन गरेकोमा बुझ्दा मृतक मोहीका एकासगोलका हकदार उपस्थित भई स्वीकार गरेमा आवश्यक जाँचबुझ गरी सोही अनुसार बाँडफाँड गरिदिनु पर्नेछ । त्यसरी स्वीकार नगरेको अवस्थामा अन्य बुझ्नु पर्ने प्रमाण बुझी ऐनको दफा २६छ. को अधीनमा रही बाँडफाँड हुन सक्ने भएमा मोहीको भागमा पर्न जाने जग्गाको हकमा पछि हकदारले हक कायम गरी माग्न आएका बखत दाखिल खारेज हुने गरी कित्ता छुट्ट्याई जग्गाधनीकै नाममा रोक्का राखी बाँडफाँड गर्नु पर्नेछ ।

(६) मोही लागेको जग्गा ऐन बमोजिम बाँडफाँड गर्दा वा ऐनको व्यवस्था बमोजिम वा अदालतको निर्णयले मोही लगत कट्टा गर्नु पर्ने भएमा अनुसूची-१६क. बमोजिमको लगत राखी मोहीको दर्ता किताब अनुसूची-१६ वा सो सम्बन्धी अन्य

2 चौधौँ संशोधनद्वारा थप ।

प्रमाणमा निर्णयको छोटकरी व्यहोरा जनाई लगत कट्टा गर्नु पर्नेछ र सोही व्यहोराको जानकारी मालपोत कार्यालयमा पठाई मालपोत कार्यालयमा रहेको जग्गा धनी दर्ता श्रेस्ता र जग्गाधनी प्रमाण पूर्जा समेत अद्यावधिक गर्नु पर्नेछ ।

*२४छ१. जग्गा बाँडफाँडको कार्यविधि : (१) ऐनको दफा २६घ४. को उपदफा (१) को प्रयोजनको लागि टोली खटाउनु अघि भूमिसुधार अधिकारीले देहायको विवरण तयार गर्नु पर्नेछ :

- (क) ऐनको दफा ९ को उपदफा (४) र दफा १४क. को उपदफा (२) बमोजिम नेपाल सरकारको स्वामित्वमा आउने मोही लागेका जग्गाहरुको विवरण,
- (ख) ऐनको दफा २६घ१. बमोजिम परेका निवेदनहरुको विवरण,
- (ग) ऐनको दफा २६घ१. बमोजिमको म्याद भित्र जग्गा बाँडफाँड गर्न जग्गावाला र मोही कसैको पनि निवेदन नपरेमा कार्यालयको अभिलेखबाट लगत कट्टा हुन बाँकी मोहीको विवरण ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम विवरण तयार गरिसकेपछि जग्गावाला र मोहीबीच जग्गा बाँडफाँडको लागि भूमिसुधार अधिकारीले आफ्नो मातहतको कुनै कर्मचारीको नेतृत्वमा नापी कार्यालयको प्राविधिक कर्मचारी सहितको टोली खटाउन सक्नेछ ।

(३) उपनियम (२) बमोजिमको टोली खटाइसकेपछि भूमिसुधार अधिकारीले सो विषयको सूचना सम्बन्धित स्थानीय निकायलाई दिनु पर्नेछ ।

(४) उपनियम (२) बमोजिम खटिएको टोलीले सम्बन्धित जग्गाको स्थलगत निरीक्षण र आवश्यकता अनुसार सरजमिन समेत गरी जग्गाधनी र मोही बीच जग्गा छुट्ट्याई त्यस्तो जग्गाको ट्रेश नक्शा समेत तयार गरी सो को प्रतिवेदन भूमिसुधार अधिकारी समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

(५) उपनियम (४) बमोजिम प्रतिवेदन प्राप्त भएपछि भूमिसुधार अधिकारीले सो विषयमा आवश्यक जाँचबुझ गरी ऐन तथा यी नियमहरु बमोजिम जग्गाधनी र मोही बीच जग्गा बाँडफाँड सम्बन्धी निर्णय गर्नेछ ।

* सोही संशोधनद्वारा थप ।

²२४ज. जग्गा रोक्का राख्न सक्ने : ऐन बमोजिम जग्गा बाँडफाँड गरी पाउँ भनी मोहीको निवेदन परेपछि सो निवेदनमा टुङ्गो नलागेसम्म त्यस्तो जग्गा कुनै किसिमले हक हस्तान्तरण हुन नपाउने गरी रोक्का राखी बाँडफाँडको कारवाही गरिनेछ ।

^०२५. अधिकारी तोक्ने : ^P(१) ऐनको परिच्छेद-७ र दफा ३८ को प्रयोजनको लागि अधिकारीमा भूमिसुधार अधिकारीलाई तोकिएकोछ ।

(२) उपनियम (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि नेपाल सरकारले उक्त प्रयोजनको लागि ट्रिब्यूनलको गठन गरेकोमा सो ट्रिब्यूनल सम्बन्धित जिल्लामा रहेको अवस्थामा सो अवधिभर सो अधिकार उक्त ट्रिब्यूनलले नै प्रयोग गर्नेछ र भूमिसुधार अधिकारी छेउ परेको सम्बन्धित उजुरी पनि सोही ट्रिब्यूनलमा सार्नेछ ।

परिच्छेद - ४

अनिवार्य बचत तथा ऋणको व्यवस्था

^{१६}२६. अनिवार्य बचतको दर र सो जम्मा गर्ने म्याद : (१) ऐनको दफा ४० बमोजिम अनिवार्य बचत जम्मा गर्नु पर्ने प्रत्येक जग्गावाला र मोहीले आफ्नो वा आफूले कमाएको जग्गाको मुख्य वार्षिक उब्जनी बालीको देहाय बमोजिमको अनिवार्य बचत नियम २८क अन्तर्गत गठित नगर वा ग्राम समिति (यस पछि समिति भनिएको) मा जम्मा गर्नु पर्ने गरी तोकिएकोछ :-

- (क) प्रत्येक जग्गावालाले आफूले कमाएको जग्गाको बिगाहा १ को १/२ आधा मन र १ रोपनीको तीन मानाका दरले,
- (ख) प्रत्येक मोहीले सो हैसियतले कमाएको जग्गाको बिगाहा १ को ६ सेर र रोपनी १ को १ मानाको दरले,
- (ग) प्रत्येक जग्गावालाले अरूलाई कमाउन दिएको जग्गाको बिगाहा १ को १४ सेर र रोपनी १ को २ मानाको दरले ।

तर वार्षिक उब्जनीको आधा भन्दा कम कृत लिने चलन भएको क्षेत्रमा भने प्रत्येक मोहीले सो हैसियतले कमाएको जग्गाको बिगाहा १ को १४ सेर र रोपनी १ को २

---

2 चौधौँ संशोधनद्वारा थप ।
० आठौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।
p तेह्रौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।
१६ सातौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।

मानाको दरले, प्रत्येक जग्गावालाले अरूलाई कमाउन दिएको जग्गाको बिगाहा १ को ६ सेर र रोपनी १ को १ मानाको दरले अनिवार्य बचत गर्नु पर्नेछ ।

(२) खाद्यान्न बाहेक अरू नगदी बाली लागेको जग्गाको हकमा उपनियम (१) मा उल्लेख गरिए बमोजिम नेपाल सरकारले निर्धारण गरेको जिन्सी बराबरको नगदीमा अनिवार्य बचत जम्मा गर्नुपर्छ ।

(३) प्रत्येक बचतकर्ताले प्रति वर्षको उपनियम (१) र (२) मा लेखिए बमोजिमको बचत देहाय बमोजिमको जग्गाको सम्बन्धमा देहाय बमोजिमको समयभित्र बुझाई सक्नुपर्छ :-

- (क) तराई र भित्री मधेशको जग्गाको सम्बन्धमा फागुन मसान्त सम्म ।
- (ख) काठमाडौं उपत्यका र पहाडको जग्गाको सम्बन्धमा माघ मसान्त सम्म ।

(४) कुनै साल जग्गा कमाउने व्यक्तिको काबुभन्दा बाहिरको परिस्थिति परी जग्गामा बाली लगाउन नसकेमा वा बिल्कुल उब्जनी नभएमा वा उब्जनी भए तापनि बाली नष्ट भएमा सो जग्गा कमाउने व्यक्तिले यथासम्भव चाँडो त्यसको सूचना समितिलाई दिनुपर्छ र समितिले जाँची बुझी साँचो ठहर्‍याएमा सम्बन्धित भूमिसुधार अधिकारीको निकासालाई सो सालको उपनियम (१) र (२) बमोजिम जम्मा गर्नु पर्ने बचत सम्बन्धित मोही र जग्गा धनीलाई जम्मा गर्नु नपर्ने गरी छुट दिन सक्नेछ ।

(५) उपनियम (४) बमोजिम बचत बुझाउन छुट पाएका व्यक्ति बाहेक उपनियम (३) बमोजिम म्याद भित्र बचत नबुझाउने व्यक्तिहरूको नामावली बचत बुझाउने म्याद नाघेको १५ दिन भित्र समितिले भूमिसुधार अधिकारी छेउ पेश गर्नुपर्छ ।

२६क. अनिवार्य बचत तथा कृषि ऋणलाई नगदीमा परिणत गर्ने : (१) ऐनको दफा ४१, को उपदफा (२) र दफा ४६ (क) को प्रयोजनको लागि समितिमा नेपाल सरकारबाट गठित जिल्ला मोल निर्धारण समिति तोकिएको छ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम जिल्ला मोल निर्धारण समितिले जिन्सी बचतलाई नेपाल सरकारबाट स्वीकृत गरिएको भाउमा मोल निर्धारण गर्नेछ । मोल निर्धारण गर्दा सो सालको बाली कटानी फंडानी हुंदाको स्थानीय प्रचलन दरलाई आधार मानी निर्धारण

गर्नेछ र यसरी मोल निर्धारण गर्दा सम्बन्धित जिल्लाको क्षेत्र वा गाउँ विकास समिति वा नगरपालिका छुट्याई मोल निर्धारण गर्न पनि सकिनेछ ।

॥२६ख. जिन्सी ऋण दिने र बढी जिन्सी मौज्जात बिक्री गर्ने : (१) नियम २६क. को उपनियम

(२) अन्तर्गत मोल निर्धारण भएपछि सो दर भाउमा नघटाई समितिले ऋण दिनु पर्छ र बढी जिन्सी मौज्जात बिक्री गर्दा सो भाउमा बढाबढ गराई हुन आएको दर भाउमा बिक्री गर्न सक्नेछ । यस विषयको प्रयोजनको लागि वर्षको एक पटक मोल निर्धारण गरिनेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम जिन्सी मौज्जात बढाबढ गर्दा निर्धारित भाउमा बिक्री हुन नसकेमा नेपाल सरकारको निर्णयानुसार गर्नु पर्छ ।

॥२७. बचतको रसीद दिने : (१) ऐनको दफा ४० बमोजिम प्रत्येक जग्गावाला वा मोहीबाट

समितिमा जम्मा हुन आएको रकमको अनुसूची-१०(क) मा तोकिएको ढाँचा बमोजिमको प्रमाणपत्र वा अनुसूची-१० मा तोकिएको ढाँचा बमोजिमको रसिद दिनुपर्छ र त्यस्तो रसीदमा क्रमसंख्या राखी ३ प्रति बनाई एक प्रति बचतकर्तालाई दिनुपर्छ र दोश्रो प्रति भूमिसुधार अधिकारी कहाँ पठाउनु पर्छ र तेश्रो प्रति आफू कहाँ राख्नु पर्छ । त्यस्तो रसीदमा समितिका तर्फबाट सो समितिको अध्यक्षले वा निजको अनुपस्थितिमा समितिले तोकेको एकजना सदस्यले सहीछाप गरेको हुनुपर्छ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम प्रमाणपत्र दिईएकोमा बुझाउन ल्याएको बचत रकम सो प्रमाणपत्रमा चढाई ग्राम समितिका तर्फबाट समितिको अध्यक्ष वा निजको अनुपस्थितिमा समितिले तोकेको एक जना सदस्यले र सो कामको लागि तोकिएको कर्मचारी भए निजले समेत सहीछाप गरेको हुनुपर्छ ।

॥२८. बचत रकमको जिम्मा : (१) समितिले उठाएको नगदी र जिन्सी बचत रकमको छुट्टा

छुट्टै हिसाब समितिले दुरूस्त राख्नेछ ।

(२) मसलन्दको लागि असूल भएको बचत रकमको % प्रतिशत छुट्याई र ऋण वितरण गर्ने समयमा नगदी रू. ५००/- मौज्जात बाँकी राखी बढी रकम ७ दिनभित्र भूमिसुधार बचत संस्थानको खातामा वा सम्बन्धित भूमिसुधार कार्यालयमा जम्मा गर्नुपर्छ ।

॥ सातौँ संशोधनद्वारा थप ।

॥ सातौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।

तर समितिले यो उपनियम बमोजिम राख्न सक्ने मौज्दातको रकमलाई लामो अवधिसम्म निष्क्रीय रहने गरी राख्नु हुँदैन ।

(३) समितिले उठाएको बचतको रकम दुरुपयोग वा हिनामिना भएमा समितिका सबै सदस्यहरू सामूहिक र व्यक्तिगत रूपले जवाफदेही हुनेछन् र त्यस्तो हिनामिना भएको रकम सरकारी बाँकी सरह असूल उपर गरिनेछ ।

२८क. ग्राम समिति तथा नगर समितिको गठन : (१) प्रत्येक स्थानीय नगरपालिका र गाउँ विकास समितिमा भूमिसुधार अधिकारीले क्रमशः नगर समिति र ग्राम समिति गठन गर्नेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम गठित समितिमा स्थानीय गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाको अध्यक्ष वा प्रमुख र उपाध्यक्ष वा उपप्रमुख वा निजहरूको काम सम्हाल्ने व्यक्तिहरू अध्यक्ष र उपाध्यक्ष रहने छन् ।

(३) स्थानीय गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाका सबै वडाका निर्वाचित सदस्यहरू समितिका सदस्य मनोनीत हुनेछन् ।

(४) स्वीकृत नीति र कार्यक्रमको अधिनमा रही समितिको काममा मद्दत गर्न भूमिसुधार अधिकारीले एकजना कर्मचारी सदस्य सचिव हुने गरी खटाउन सक्नेछ ।

(५) समिति गठन नभएको स्थानीय गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकामा सो गाउँ विकास समिति वा नगरपालिका भित्रका वडा समितिलाई आ-आफ्नो वडामा समिति सहरकै काम, कर्तव्य तथा अधिकार हुनेछ । वडा समितिका सदस्यहरूले समितिका सदस्यहरूले पाउने सरह नै पारिश्रमिक पाउने छन् ।

२८ख. समितिले ऋण लिन सक्ने : समितिले आवश्यक परेमा बचत संस्थान सँग ऋण लिन सक्नेछ ।

२८ग. समितिको संचालन : (१) अध्यक्षले तोकेको मिति, समय र स्थानमा समितिको बैठक बस्नेछ, त्यस्तो बैठकको गणपूरक संख्या अध्यक्ष समेत गरी कूल सदस्य संख्याको एकतिहाई हुनेछ । गणपूरक संख्या नपुगी बैठक हुन नसकेकोमा अध्यक्ष र सचिवको निर्णय अनुसार गरिनेछ ।

१ सातौं संशोधनद्वारा संशोधित ।

२ तेह्रौं संशोधनद्वारा संशोधित ।

(२) समितिको बैठक बचत ऋण असूली र ऋण वितरण गर्ने समय भन्दा पहिले अनिवार्य रूपले र पछि आवश्यकतानुसार बस्नेछ ।

(३) ऋण दिन र असूल गर्न समितिले ऐन नियमको अधीनमा रही आफ्नो कार्यक्रम बनाउनेछ ।

(४) भूमिसुधार अधिकारीले बैठक बसाल्ने निर्देशन दिएमा समितिको बैठक बस्नेछ ।

(५) समितिको कूल सदस्य संख्याको एक तिहाई सदस्यले लिखित रूपमा बैठकको माग गरेमा अध्यक्षले वा उपाध्यक्षले बैठक नबोलाएमा भूमिसुधार अधिकारीले आफै बैठक बोलाउने वा सदस्य सचिवलाई बैठक बोलाउन आदेश दिन सक्नेछ ।

(६) समितिको अनुमति बिना मनासिब माफिकको कारण नभै लगातार ३ पटक सम्म बैठकमा अनुपस्थित हुने अध्यक्ष, उपाध्यक्ष वा सदस्यले अनुपस्थितिको अवधिको लागि यी नियमहरू बमोजिमको पारिश्रमिक पाउने छैन ।

(७) बचतको हिनामिना ऋणको दुरुपयोग तथा नियम र कार्यक्रमको प्रतिकूल व्यवहार गरेमा सो गर्ने अध्यक्ष, उपाध्यक्ष तथा सदस्यको सट्टा भूमिसुधार अधिकारीले अर्को पदाधिकारी वा सदस्य मनोनीत गर्न सक्नेछ ।

(८) उपनियम (५) बमोजिम अध्यक्ष, उपाध्यक्ष वा सदस्यहरू अनुपस्थित भएको वितरण सम्बन्धित समितिले यथाशीघ्र भूमिसुधार कार्यालयमा पठाउनु पर्छ र कारण मनासिब नभएको निर्णय भूमिसुधार अधिकारीले गर्नेछ ।

(९) समितिले आफ्नो कार्यविधि आफै तोक्न सक्नेछ ।

२९. **अधिकारी र समिति तोक्ने** : ऐनको दफा ४४, ४५, ५० र ५१ को प्रयोजनको निमित्त अधिकारीमा जिल्ला भूमिसुधार अधिकारीलाई र दफा ४६, ४७ र ४८ को प्रयोजनको निमित्त समितिमा ^{११}समितिलाई तोकिएकोछ ।

३०. **कृषि सम्बन्धी ऋणको फाँटवारी दाखिल गर्ने सूचना** : ऐनको दफा ४४ को उपदफा (१) बमोजिम जिल्ला भूमिसुधार अधिकारीले सूचना जारी गर्दा अनुसूची-११ बमोजिमको ढाँचामा आफ्नो कार्यालय स्थानीय जिल्ला विकास समिति तथा सम्बन्धित गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाबाट टाँस गर्नु गराउनु पर्छ ।

१० चौथो संशोधनद्वारा संशोधित ।

११ सातौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।

(२) उपरोक्त सूचना बमोजिम कृषि सम्बन्धी ऋणको साँवा र व्याज र फिर्ता गरी लिनु पर्ने गोरू र कृषिका अन्य साधनको फाँटवारी सम्बन्धित साहुले दाखिल गर्दा अनुसूची-१२ बमोजिमको ढाँचामा दाखिल गर्नु गराउनु पर्छ ।

३१. ऋणको साँवा र व्याजको वास्तविक रकम निश्चित गर्ने : (१) ऐनको दफा ४४ बमोजिम फाँटवारी दाखिल भएपछि जिल्ला भूमिसुधार अधिकारीले सो फाँटवारी र उपनियम (३) बमोजिम लिइएको लगत भिडाई सम्बन्धित साहु असामी र साक्षीहरू समेत बुझ्नु पर्ने देखेमा बढीमा ३५ दिनसम्मको म्याद दिई भिकाई आवश्यक जाँचबुझ गर्नेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम आवश्यक जाँचबुझ गरी र ऐनको दफा ४९ बमोजिम जग्गावालाले खेतीको कामको निमित्त मोहीलाई दिएको गोरू वा कृषिको अन्य साधनको मोल स्थानीय गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाबाट कायम गराई जिल्ला भूमिसुधार अधिकारीले प्रत्येक साहु र असामी किसानको सम्बन्धमा चालू वर्षको र सो अघिको छुट्टा छुट्टै कृषि सम्बन्धी ऋणको वास्तविक रकम निश्चित गरी अनुसूची-१३ बमोजिमको ढाँचामा त्यसको फाँटवारी तयार गरी जिल्ला भूमिसुधार अधिकारीको कार्यालयको सूचना बोर्डमा टाँसी प्रकाशित गर्ने र त्यसको एक प्रति सम्बन्धित गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाको वार्ड समितिमा समेत पठाई दिनु पर्दछ ।

(३) किसानहरूले साहुबाट लिएको ऋण सम्बन्धी लगत भूमिसुधार टोलीले पनि अनुसूची-१४ मा तोकिएको ढाँचामा लिनेछ ।

३२. असामी किसानहरूबाट ऋण असूल गर्ने : (१) नियम ३१ को उपनियम (२) बमोजिम भूमिसुधार अधिकारीले प्रत्येक असामी किसानको सम्बन्धमा निश्चित गरेको वास्तविक ऋण मध्ये चालू वर्षको ऋणको साँवा र त्यसको ऐन बमोजिमको व्याज असामी किसानबाट मुख्य उब्जनी वाली काटेपछि तुरुन्तै असूल उपर गर्नुपर्छ । चालू वर्ष भन्दा अघिको पुरानो ऋणको हकमा त्यसको साँवा र ऐन बमोजिमको व्याज असामी किसानबाट एक मुष्ट वा ५ वार्षिक किस्ता सम्ममा असूल उपर गर्नुपर्छ । किस्ताको रकम प्रत्येक वर्षको मुख्य उब्जनी वाली काटेपछि तुरुन्तै असूल उपर गर्नुपर्छ । ^{३३}समितिले असूल उपर गरेको ऋणको अनुसूची-१५ मा तोकिएको ढाँचाको रसीद सम्बन्धित किसानलाई दिनुपर्छ ।

३३ सातौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।

तर नियम ३१ को उपनियम (२) बमोजिम कृषि सम्बन्धी ऋणको वास्तविक रकम निश्चित भएपछि सोही बमोजिम हिसाब मिलाउने गरी उक्त रकम निश्चित नहुँदै पनि ^{११}समितिले नियम ३१ को उपनियम (३) बमोजिम लिइएको लगतको आधारमा असामी किसानसँग चालू वर्षको ऋणको साँवा र व्याज मुख्य उब्जनी बाली काटेपछि तुरुन्तै असूल उपर गर्न सक्नेछ र त्यसको रसीद अनुसूची-१५ मा तोकिएको ढाँचामा सम्बन्धित किसानलाई दिनु पर्दछ ।

(२) उपनियम (१) अनुसार असूल भएको रकमको लिखित सूचना सम्बन्धित साहुलाई अनुसूची-१९ मा तोकिए बमोजिमको ढाँचामा दिनु पर्दछ तथा हिसाब किताब दुरुस्त राख्नुपर्छ र सो रकम हिनामिना भएमा ^{११}समितिका सबै सदस्यहरू सामूहिक र व्यक्तिगत रूपले जवाफदेही हुने छन् ।

□(३) .....

३३. किसानहरूलाई ऋण उपलब्ध गराउने : माथिका नियमहरू अनुसार अनिवार्य बचत रकम र कृषि सम्बन्धी ऋणको असूलीबाट जम्मा भएको रकमलाई यसपछिको नियमहरूमा लेखिएको शर्त र तरीका अनुसार ^{११}समितिद्वारा किसानहरूलाई ऋण उपलब्ध गराउने काममा प्रयोग गरिनेछ ।

^{११}३४. ऋण दिने प्रयोजन : (१) यी नियमहरू अन्तर्गत समितिले आफ्नो क्षेत्र भित्रका बचत बुझाउने किसानलाई देहायको कुनै प्रयोजनको लागि ऋण दिनेछ । त्यस्तो किसानले प्रमाणपत्र पाएको रहेछ भने सो लिएको ऋण रकम प्रमाणपत्रमा जनाई दिनुपर्छ ।

- (क) बीउ लगाउन,
- (ख) खान,
- (ग) खेतालालाई ज्याला दिन,
- (घ) मल तथा कृषि औजार किन्न,
- (ङ) मालपोत वा पानी पोत तिर्न,
- (च) गोरू किन्न वा भाडामा लिन,
- (छ) बिरामी भएको अवस्थामा साधारण उपचारको लागि,

: पाँचौं संशोधनद्वारा थप ।
□ चौथो संशोधनद्वारा खारेज ।
११ सातौं संशोधनद्वारा संशोधित ।

- (ज) विहाबारीको निमित्त (रु. १५०१- सम्म),
- (झ) काज क्रियाको निमित्त (रु. ५०१- सम्म),
- (ञ) सिंचाइको निमित्त, बाँध, पैन, कुलो बनाउन, इनार, पोखरी खन्न, मरमत गर्न वा पाइप वा पावर मिशिन किन्न,
- (ट) टयाक्टर किन्न वा भाडामा लिन,
- (ठ) कृषि विकासको लागि कृषिसँग सम्बन्धित उद्योग खोल्न वा व्यवस्था गर्न,
- (ड) आफू मोही भै कमाएको जमीन खरीद गर्न ।

(२) काबु बाहिरको कारणले ऋण तिर्न नसकेकोमा बाहेक लिएको ऋण नतिर्ने व्यक्तिलाई ऋण चुक्ता नगरेसम्म पुनः थप ऋण दिइने छैन ।

(३) साधारणतः मल, बीउ, औजार, गोरू, किटाणुनाशक औषधीको कामका लागि बाहेक अरू कामको लागि जम्मा गरेको बचत भन्दा बढी बिना धितो ऋण दिइने छैन ।

(४) समितिले उपनियम (१) बमोजिम दिएको ऋण र बचत संस्थाबाट प्राप्त रकमबाट वितरण भएको ऋण जुन उद्देश्य र कार्यको लागि दिइएको हो सोही उद्देश्य वा कार्यमा मात्र सो ऋणको प्रयोग गर्नु गराउनु पर्नेछ ।

३५. ऋणको किसिम र प्राथमिकता : (१) यी नियमहरू अन्तर्गत किसानहरूलाई ऋण दिँदा आगामी मुख्य उब्जनीको बालीको कटनी हुँदा फिर्ता भुक्तानी लिने गरी दिनु पर्दछ ।

तर आगामी मुख्य उब्जनी बालीको कटनी हुँदा कुनै किसानले कुनै कारणवश ऋण फिर्ता भुक्तानी गर्न सक्ने अवस्था नभएमा र जिल्ला भूमिसुधार अधिकारीले मुनासिव देखेमा नेपाल सरकारको स्वीकृति लिई त्यस्ता किसानको ऋण फिर्ता भुक्तानी गर्न आवश्यक थप म्याद दिन सक्नेछ ।

(२) किसानहरूलाई खान र खेताला लगाउनको निमित्त ऋण दिँदा एक एक महिनाभन्दा बढी अवधिका लागि एकै पटक ऋण नदिई पटक पटक गरी दिइनेछ ।

(३) किसानलाई ऋण दिँदा निजको नभई नहुने आवश्यकता हेरी अनि मात्र दिइनेछ र मुख्य बाली उठ्न सक्ने रकम भन्दा बढी ऋण दिइने छैन ।

(४) किसानहरूलाई दिइएको ऋणको हिसाब किताब समितिले दुरुस्त राख्नु पर्दछ ।

(५) आफूले किसानलाई दिएको ऋण असूल गर्नको निमित्त समितिले आवश्यक परेमा किसानको चल अचल सम्पत्ति लिलाम बढाबढ गरी असूल उपर गर्न सक्नेछ, र त्यस्तो चल अचल सम्पत्तिमा समितिको सबभन्दा पहिलो हकदावी हुनेछ ।

(६) समितिबाट किसानहरूलाई ऋण दिइदा ऋण भुक्तानी गर्ने अवधि तोकी कबुलियत गराई दिइनेछ र ऋण भुक्तानी भएपछि त्यसको रसीद अनुसूची-२० मा तोकिए बमोजिमको ढाँचामा दिनु पर्नेछ ।

३६. व्याजको दर : यी नियमहरू अन्तर्गत दिइने नगदी र जिन्सी दुवै किसिमको ऋणको व्याज वार्षिक सयकडा १० का दरले लिइनेछ ।

३६क. ऋण असूल गर्ने : (१) यी नियमहरू अन्तर्गत किसानलाई दिएको ऋण सो ऋण दिंदाको शर्त अनुसार सो शर्तमा उल्लिखित अवधिभित्र असूल गर्नपर्छ :

तर सम्बन्धित बाली कटानी हुदा कुनै किसानले कुनै दैवी कारणवश ऋण भुक्तानी गर्न नसक्ने अवस्था भएमा र जिल्ला भूमिसुधार अधिकारीले त्यस्तो कारण मुनासिब देखेमा त्यस्ता किसानलाई ऋण भुक्तानी गर्न आवश्यक थप म्याद दिन सक्नेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम ऋण असूल गर्दा जिन्सीमा व्याजको अतिरिक्त सयकडा ३ का दरले जति पनि असूल गरिनेछ ।

(३) लगानी भएको जिन्सी ऋण र त्यसको व्याज असूल गर्दा जिन्सीमा नै असूल हुन नसक्ने भएमा जिन्सीको सट्टा निर्धारित दरमा नगदीमा असूल गर्न सकिनेछ ।

(४) लगानी भएको ऋण म्यादभित्र असूल हुन नसकेमा त्यस्तो ऋण दिने समितिले म्याद नाघेको ३५ दिनभित्र ऋण चुक्ता नगर्नेहरूको नामावली जिल्ला भूमिसुधार अधिकारीकहाँ पठाउनेछ, र जिल्ला भूमिसुधार अधिकारीले त्यस्तो ऋण सरकारी बाँकी सरह असूल उपर गर्न सक्नेछ ।

(५) उपनियम (१), (२), (३) र (४) बमोजिम पूरा वा आंशिक ऋण असूल हुँदा त्यसको रसीद अनुसूची-२० मा तोकिए बमोजिमको ढाँचामा दिनुपर्छ, र प्रमाणपत्र पाएकोमा सो कुरा प्रमाणपत्रमा समेत जनाई दिनुपर्छ ।

ॐ सातौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।

: पाँचौँ संशोधनद्वारा थप ।

३७. वार्ड समितिको बैठकको कार्यविधि : (१) वार्ड समितिको अध्यक्षले तोकेको मिति, समय र स्थानमा वार्ड समितिको बैठक हुनेछ ।

(२) वार्ड समितिको बैठक गर्नलाई कमसेकम २ जना सदस्यहरूको उपस्थिति अनिवार्य हुनेछ ।

३८. समितिका सदस्यहरूलाई पारिश्रमिक : (१) कमिशन नपाउने गरी तोकिएको ऋण बाहेक समितिबाट लगानी भएको ऋणको व्याजबाट प्राप्त रकममध्ये समितिको कोषको लागि १० प्रतिशत छुट्याई अनिवार्य बचत रकमको संरक्षण र संचालनको निमित्त आवश्यक मसलन्द र अरू आवश्यक काममा ५ प्रतिशत नबढाई खर्च गरी ३० प्रतिशत समितिका सदस्यले र नियम ३९ग. बमोजिम हिसाब किताबको जिम्मेवारी लिने व्यक्ति समेतले सोही नियममा लेखिए बमोजिम पाउने छन् ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम पाउने बाहेक समितिका सदस्यहरूले आफूले वर्ष भरिमा संकलन गरेको बचत रकमको १ प्रतिशतले हुन आउने रकम समेत पाउने छन् ।

(३) समितिको कोषको लागि छुट्याएको कमिशनको प्रतिशत समिति कोषमा जम्मा गरिनेछ ।

३९. वार्ड समिति र समितिको निरीक्षण : वार्ड समिति र समितिले हिसाब किताब दुरुस्त राखे नराखेको तथा अरू काम रीतपूर्वक गरे नगरेको जाँच गर्नको लागि भूमिसुधार अधिकारीले निरीक्षकहरू खटाउन सक्नेछ । यस्ता निरीक्षकहरूले दिएको निर्देशन पालन गर्नु वार्ड समिति र समितिको कर्तव्य हुनेछ ।

३९क. हिसाब किताब : (१) समितिले आफ्नो कारोबारको लेखा जिल्ला भूमिसुधार अधिकारीले दिएको निर्देशन बमोजिम ठीक दुरुस्त राख्नुपर्छ र भए गरेको कारोबारको फाँटवारी जिल्ला भूमिसुधार अधिकारी छेउ पठाउनु पर्छ ।

(२) समितिले हिसाब किताब ठीक दुरुस्त राखे नराखेको तथा अरू काम ठीक दुरुस्तसँग गरे नगरेको जाँच गर्नको लागि जिल्ला भूमिसुधार अधिकारीले कर्मचारी खटाउन सक्नेछ ।

३ सातौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।

II सातौँ संशोधनद्वारा थप ।

॥३९ख. बर-बुभारथ : (१) समितिको अध्यक्ष वा सदस्य हेरफेर भएमा आफू जिम्माको नगदी जिन्सी हिसाब किताब र सो सम्बन्धी कागजात तुरून्त हालवालालाई वा सो नभए समितिको सचिवलाई वर बुभारथ गर्नु पर्छ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम बर-बुभारथ गरी दिएको एक प्रतिलिपि जानकारीको लागि जिल्ला भूमिसुधार कार्यालयमा पठाउनु पर्छ ।

॥३९ग. हिसाब किताबको जिम्मेवारी : समितिको हिसाब किताब ठीक दुरूस्त राख्ने सम्पूर्ण जिम्मेवारी सदस्य सचिव भएको समितिमा निजको हुनेछ, र निज नभएको समितिमा समितिको अध्यक्षको वा समितिले तोकेको व्यक्तिको हुनेछ । त्यस्तो हिसाब किताब राख्ने सदस्यले समितिका सदस्यहरूले सामूहिक रूपमा पाउने पारिश्रमिक रकम मध्ये २५ प्रतिशत निजलाई दिई बाँकी रहेको अरू सदस्यहरूले दामासाहीले पाउनेछन् ।

॥३९घ. बहुमुखी सहकारी संस्थाले गरेको काम गर्ने : (१) नेपाल सरकारले तोकिएमा नियम २८क. को उपनियम (१) बमोजिम गठित समितिले नेपाल सरकारद्वारा निर्धारित रकमबाट बहुमुखी सहकारी संस्थाले गर्ने काम गर्न सक्नेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम कुनै समिति बहुमुखी सहकारी संस्थाको काम गर्ने गरी तोकिएमा सो संस्थाको हैसियतमा सो समितिको क्षेत्र अन्तर्गत पर्ने अरू समितिले नियम २६ बमोजिम बचत मात्र उठाउने गरी जिल्ला भूमिसुधार अधिकारीले निर्देशन दिन सक्छ ।

॥३९ङ. समितिका सदस्यहरूको पारिश्रमिक : नियम ३९घ. बमोजिम बहुमुखी सहकारी संस्थाको काम गर्ने समितिका सदस्यहरू र हिसाब किताबको जिम्मेवारी हुनेले कारोवारमा भएको खूद नाफामध्ये ३० प्रतिशत बचत संरक्षण कोषमा जम्मा गरी बाँकी ७० प्रतिशत वा नियम ३८ को उपनियम (१) बमोजिम हुने रकम, जुन बढी हुन्छ सो हिसाबले नियम ३९ग. मा तोकिए बमोजिम पारिश्रमिक पाउने छन् ।

²परिच्छेद-४क.

भू-उपयोग सम्बन्धी व्यवस्था

॥ सातौँ संशोधनद्वारा थप ।

२ चौधौँ संशोधनद्वारा थप ।

३९च. परिषद्को काम, कर्तव्य र अधिकार : परिषद्को काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :-

- (क) भू-उपयोग सम्बन्धी नीति तथा कार्यनीति निर्धारण गर्ने,
- (ख) भू-उपयोग सम्बन्धी कार्यक्रम स्वीकृत गर्ने,
- (ग) भू-उपयोग कार्यक्रमको संचालन गर्न नेपाल सरकारका विभिन्न निकायलाई आवश्यक निर्देशन दिने,
- (घ) स्वीकृत भू-उपयोग कार्यक्रमका लागि विनियोजित बजेट बाँडफाँड गरी संचालन गर्ने,
- (ङ) भू-उपयोग कार्यक्रम संचालन गर्न आवश्यक भू-उपयोग नक्सा तयार गर्ने,
- (च) जिल्लामा भू-उपयोग तथा चक्लाबन्दी सम्बन्धी कार्यक्रम संचालन गर्न जिल्लास्तरीय भू-उपयोग तथा स्थानीय चक्लाबन्दी समिति गठन गर्न सिफारिश गर्ने,
- (छ) जग्गालाई वैज्ञानिक आधारमा बसोबास, कृषि, वन, चरन, पर्यटकीय, औद्योगिक आदि विविध क्षेत्रमा छुट्ट्याई व्यवस्थित बसोबास गर्ने सम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था मिलाउने,
- (ज) विभिन्न निकायबाट संचालन हुने भू-उपयोग सम्बन्धी कार्यक्रममा समन्वय ल्याई दोहोरोपन हटाउने,
- (झ) भू-उपयोग कार्यक्रम संचालनका सन्दर्भमा परी आउने अन्य काम गर्ने ।

*३९च१. बैठक भत्ता : परिषद्का अध्यक्ष र सदस्यले परिषद्को बैठकमा भाग लिए वापत अर्थ मन्त्रालयले तोके बमोजिमको बैठक भत्ता पाउने छन् ।

३९छ. भू-उपयोगको क्षेत्र तथा प्राथमिकताक्रम निर्धारण : भू-उपयोगको क्षेत्र तथा प्राथमिकताक्रम परिषद्ले आवश्यक जाँचबुझ गरी गराई निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

३९ज. भू-उपयोग कार्यक्रममा क्षतिपूर्ति : भू-उपयोगको निर्धारण गर्दा र कार्यक्रम संचालन गर्दा गराउँदा क्षतिपूर्ति दिनु पर्ने भएमा परिषद्ले आवश्यक जाँचबुझ गरी गराई सिफारिश गरे बमोजिम नेपाल सरकारले प्रचलित कानून बमोजिम दिन सक्नेछ ।

* सो-ही संशोधनद्वारा थप ।

३९भ. भू-उपयोग आयोजना संचालन : मन्त्रालयले सम्बन्धित निकायसँग समन्वय गरी आवश्यकता अनुसार भू-उपयोग आयोजना संचालन गर्न सक्नेछ ।

३९ज. भू-उपयोग समितिको गठन : (१) जिल्लामा भू-उपयोग कार्यक्रम संचालन गर्न तथा ऐनको दफा ५१छ. को प्रयोजनको लागि एक जिल्लास्तरीय भू-उपयोग समितिको गठन हुनेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिमको समितिमा परिषद्को सिफारिशमा मन्त्रालयले तोकेको अध्यक्ष तथा सदस्य रहने छन् ।

(३) समितिको बैठक सम्बन्धी कार्यविधि उपनियम (१) बमोजिम गठित समितिले आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

३९ट. स्वीकृति नलिई भू-उपयोग परिवर्तन गर्न नपाइने : (१) नियम ३९ज. बमोजिम गठित समितिको स्वीकृति नलिई एक उपयोगका लागि निर्धारित जग्गा अर्को उपयोगमा लगाउन पाइने छैन ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम निर्धारित भू-उपयोगको जग्गाको उपयोग परिवर्तन गर्ने स्वीकृति माग गर्दा अनुसूची-२१ बमोजिमको ढाँचामा निवेदन दिनु पर्नेछ ।

(३) उप-नियम (२) बमोजिमको निवेदनमा समितिले आवश्यक जाँचबुझ गरी उपयुक्त देखेमा स्वीकृति दिन सक्नेछ ।

३९ठ. अधिकारी तोक्ने : ऐनको दफा ५१ट. को प्रयोजनका लागि अधिकारीमा भूमिसुधार अधिकारीलाई तोकिएको छ ।

²परिच्छेद-४ख.

जग्गाको खण्डीकरण नियन्त्रण तथा चक्लाबन्दी सम्बन्धी व्यवस्था

३९ड. जग्गाको खण्डीकरण नियन्त्रण तथा चक्लाबन्दी कार्यक्रमको संचालन : (१) परिषद्ले नेपाल →.....को कुनै वा सबै क्षेत्रमा जग्गाको खण्डीकरण नियन्त्रण तथा चक्लाबन्दी कार्यक्रम संचालन गर्न नेपाल सरकार समक्ष सिफारिश गर्न सक्नेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम सिफारिश प्राप्त भएपछि नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी जग्गाको खण्डीकरण नियन्त्रण तथा चक्लाबन्दी सम्बन्धी कार्यक्रम संचालन गर्न सक्नेछ ।

2 चौधौँ संशोधनद्वारा थप ।
→ पन्ध्रौँ संशोधनद्वारा भिक्तिको ।

३९६. जग्गाको चक्लाबन्दी गर्ने प्रक्रियाको निर्धारण : नेपाल सरकारले चक्लाबन्दी कार्यक्रमको संचालन गर्दा देहायको प्रक्रिया अपनाउन सक्नेछ :-

- (क) एक आपसमा सट्टापट्टा गरेर,
- (ख) सहकारिता वा समुदाय प्रणालीद्वारा संयुक्त रूपमा खेती गराएर,
- (ग) भाडामा लिएर,
- (घ) नेपाल सरकार वा स्थानीय निकायले जग्गा लिई वितरण गरेर,
- (ङ) एकै जनाले बृहत खेती गर्ने व्यवस्था मिलाएर ।

३९७. छरिएका कित्ता एकीकरण गर्ने : मूल्याङ्कन समितिले चक्लाबन्दी प्रयोजनको लागि निर्धारण गरिएको क्षेत्रभित्र धेरै ठाउँमा छरिएर रहेका धेरै कित्ताहरूलाई एकीकरण गरी एउटा चक्ला बनाउन हरेक कित्ताको मूल्य निर्धारण गरी त्यस्तो मूल्यलाई आधार बनाई जग्गा सट्टापट्टा वा मूल्य थपघट गरी चक्ला कायम गर्न सक्नेछ ।

३९८. जग्गाको मूल्याङ्कन गर्ने : (१) जग्गाको खण्डीकरण नियन्त्रण तथा चक्लाबन्दी कार्यक्रम संचालन भएको क्षेत्रभित्र रहेका सम्पूर्ण कित्ता जग्गाको किसिम र वर्गीकरण लगायत समितिले उपयुक्त ठहर्‍याएको अन्य आधारमा मूल्याङ्कन गरिनेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम जग्गाको मूल्याङ्कन गर्न प्रत्येक जिल्लामा देहाय बमोजिमको एक मूल्याङ्कन समितिको गठन हुनेछ :-

- (क) प्रमुख जिल्ला अधिकारी, जिल्ला प्रशासन कार्यालय - अध्यक्ष
- (ख) जिल्ला विकास समितिका सभापति वा निज नभएमा उपसभापति - सदस्य
- (ग) स्थानीय विकास अधिकारी, जिल्ला विकास समिति - सदस्य
- (घ) प्रमुख, आन्तरिक राजस्व कार्यालय सो कार्यालय नभएको ठाउँमा कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालय - सदस्य
- (ङ) भूमि सुधार अधिकारी, भूमि सुधार कार्यालय - सदस्य

- (च) प्रमुख, मालपोत कार्यालय - सदस्य
- (छ) प्रमुख, नापी शाखा - सदस्य
- (ज) सम्बन्धित गाउँ विकास समितिको अध्यक्ष
वा नगरपालिकाको वडा अध्यक्ष- सदस्य
- (झ) चक्लाबन्दी सम्बन्धी कार्य हेर्ने सम्बन्धित
जिल्लाको अधिकृत - सदस्य-सचिव

(३) मूल्याङ्कन समितिको बैठक समितिको अध्यक्षले तोकेको मिति, समय र स्थानमा बस्नेछ ।

(४) मूल्याङ्कन समितिले जग्गाको मूल्याङ्कन गर्दा जग्गाको किसिम, वर्गीकरण आदि समेतलाई दृष्टिगत गरी गर्न सक्नेछ ।

(५) समितिले आवश्यकता अनुसार अन्य कुनै निकायका सम्बन्धित विषयका विशेषज्ञ वा अन्य कुनै व्यक्तिलाई समितिको बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

(६) समितिको बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यविधि समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

३९थ. जग्गाको न्यूनतम एकाई निर्धारण गर्ने : नेपाल सरकारले जग्गाको खण्डीकरण नियन्त्रण तथा चक्लाबन्दी कार्यक्रम संचालन गरेको क्षेत्रमा देहायको भन्दा सानो एकाईमा जग्गा खण्डीकरण गर्न पाइने छैन :-

- (क) तराई तथा भित्री मधेशको कृषि क्षेत्रमा ३५० वर्ग मिटर,
- (ख) तराई तथा भित्री मधेशको शहरी, आवास तथा व्यावसायिक क्षेत्रमा ८५ वर्ग मिटर,
- (ग) उपत्यका भित्रका कृषि क्षेत्रमा २५० वर्ग मिटर,
- (घ) उपत्यका भित्र शहरी क्षेत्रमा ८० वर्ग मिटर,
- (ङ) अन्य पहाडी प्रदेशको कृषि क्षेत्रमा १२५ वर्ग मिटर,
- (च) पहाडी प्रदेशको शहरी क्षेत्रमा ८० वर्ग मिटर,

३९द. स्वेच्छाबाट चक्लाबन्दी गर्ने व्यवस्था : (१) चक्लाबन्दी कार्यक्रम संचालन गरीएको क्षेत्रका किसानले आफ्नो स्वेच्छाले चक्लाबन्दी गर्न सक्नेछन् ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम स्वेच्छाले चक्लाबन्दी गर्न अनुमति दिंदा परिषद्को सिफारिशमा नेपाल सरकारले देहाय बमोजिमका सुविधा उपलब्ध गराउन सक्नेछ :-

- (क) किसानले स्वेच्छाले जग्गा साटासाट गरी चक्लाबन्दी गराउन चाहेमा सहूलियत दरमा कृषि ऋण उपलब्ध गराउन,
- (ख) चक्लाबन्दी कार्यक्रम संचालन हुने क्षेत्रमा मल, वीउ, कृषि औजार आदि सहूलियत दरमा उपलब्ध गराउन,
- (ग) चक्लाबन्दी सम्बन्धी सेवा तथा सुविधा आवश्यक भएमा त्यस्ता सेवा तथा सुविधा उपलब्ध गराउन ।

३९ध. विभिन्न निकायको भूमिका : परिषद्बाट चक्लाबन्दी गर्न सिफारिश गरिएका क्षेत्रमा परिषद्ले तोकेको नेपाल सरकारका विभिन्न निकाय तथा नेपाल सरकारका स्वामित्व भएका संस्थाले एक आपसमा समन्वयात्मक भूमिका निर्वाह गरी चक्लाबन्दी कार्यक्रम संचालन गर्ने कार्यमा सहयोग पुऱ्याउनु पर्नेछ ।

३९न. स्थानीय चक्लाबन्दी समिति गठन : (१) नेपाल सरकारले परिषद्को सिफारिशमा चक्लाबन्दी सम्बन्धी कार्यक्रम कार्यान्वयन गराउन आवश्यकता अनुसार जिल्लास्तरीय समिति गठन गर्न सक्नेछ । यसरी गठन हुने जिल्लास्तरीय समितिले आवश्यकता अनुसार कार्यक्रम संचालन गर्न गाउँ तथा नगरस्तरीय समिति गठन गर्न सक्नेछ ।

(२) समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार परिषद्ले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

(३) समितिको बैठक सम्बन्धी कार्यविधि समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

३९प. सहकारी खेती गर्नेलाई सुविधा दिइने : ऐनको दफा ५१भ. बमोजिम देहायका कृषि उत्पादन गर्नको लागि सहकारी खेती गर्न चाहनेलाई परिषद्को सिफारिशमा नेपाल सरकारले आवश्यक सहूलियत तथा सुविधा उपलब्ध गराउन सक्नेछ :-

- (क) खाद्यान्न वाली
- (ख) नगदे वाली
- (ग) फलफूल
- (घ) जडीबुटी
- (ङ) पशुपालन

(च) परिषद्ले तोकेको अन्य कुनै उत्पादन ।

परिच्छेद - ५

विविध

▣ ४०. ....

४१. **भूमिसुधार अधिकारीहरूको नियुक्ति** : ऐन र यी नियमहरूलाई कार्यान्वित गर्न नेपाल सरकारले प्रत्येक जिल्लाको निमित्त एक एक जना जिल्ला भूमिसुधार अधिकारी र त्यस्तो अधिकारीलाई विभिन्न कार्यमा मद्दत गर्न अरू आवश्यक कर्मचारी नियुक्ति गर्नेछ ।
*त्यसरी भूमिसुधार अधिकारी नियुक्त नभएको जिल्लामा सोही जिल्लाको कुनै अधिकृतलाई भूमिसुधार अधिकारीको काम गर्न तोक्न सक्नेछ ।

● ४१क. **समिति गठन गर्ने** : (१) यी नियमहरूमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि नेपाल सरकारले आवश्यक देखेमा नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी तोकेको जिल्लामा ऐन बमोजिम तोकिएको अधिकारीले गर्नु पर्ने काम कारवाई मध्ये सोही सूचनामा तोकिएको काम कारवाई गर्नको लागि अध्यक्ष लगायत तीन जना सदस्य भएको एक समिति गठन गर्न सक्नेछ ।

(२) समितिले अध्यक्ष र अर्को एक जना सदस्यको उपस्थितिमा उपनियम (१) बमोजिम तोकिएको सबै काम कारवाई र किनारा गर्न सक्नेछ । तर कारवाईको हकमा समितिको अध्यक्ष वा कुनै सदस्यले गर्न सक्नेछ ।

(३) समितिले काम कारवाई वा किनारा गर्दा सदस्यहरूको भिन्दा भिन्दै राय भई बहुमत कायम हुन नसकेमा अध्यक्षको राय बमोजिम गर्नु पर्नेछ ।

(४) कुनै जिल्लामा उपनियम (१) बमोजिम समिति गठन भई कायम रहुन्जेल सम्म सो समितिले गर्ने भनी तोकिएका काम कारवाई अन्य अधिकारीले गर्न पाउने छैन ।

४२. **वार्ड समितिको गठन** : (१) प्रत्येक गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाको ईलाकाभित्र प्रत्येक वार्ड पिच्छे देहायका सदस्यहरूको एक समिति गठन गरिनेछ :-

---

▣ चौथो संशोधनद्वारा खारेज ।
* दशौं संशोधनद्वारा थप ।
● एघारौं संशोधनद्वारा संशोधित ।

- (क) स्थानीय गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकामा सम्बन्धित वार्डबाट छानिएको सो गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाको सदस्य - अध्यक्ष
- (ख) भूमिसुधार टोलीले वार्डका जनताको राय बुझी मनोनित गरेको सम्बन्धित वार्डको अन्य दुईजना साक्षर प्रतिष्ठित व्यक्तिहरू - सदस्य

(२) वार्ड समितिको कुनै सदस्यले आफ्नो उत्तरदायित्व सन्तोषजनक ढंगले पूरा नगरेमा निजलाई अधिकारीले हटाई अन्य कुनै व्यक्तिलाई उक्त पदमा नियुक्त गर्न सक्नेछ ।

४३. **अधिकार प्रत्यायोजन** : जिल्ला भूमिसुधार अधिकारीले आफ्नै जवाफदेहीमा आफ्नो अधिकार आफू मातहतका अरू कर्मचारीद्वारा प्रयोग गराउन सक्नेछ ।

४४. ....

४५. **अधिकारी, अदालत र समिति तोक्ने** : (१) ऐनको दफा ४० र दफा ६० को प्रयोजनको लागि समितिमा नियम २८क. अन्तर्गत गठित समितिलाई तोकिएकोछ ।

(२) ऐनको दफा ५८ को उपदफा (१) को प्रयोजनको लागि अधिकारीमा जिल्ला भूमिसुधार अधिकारीलाई र सोही दफाको उपदफा (३) को प्रयोजनको लागि अदालतमा पुनरावेदन अदालतलाई तोकिएकोछ ।

४६. **कूत बुझाउने समय** : ऐनको दफा ३६ को उपदफा (१) बमोजिम मोहीले बुझाउनु पर्ने कूत जग्गावालालाई देहाय बमोजिमको जग्गाको सम्बन्धमा देहाय बमोजिमको समय भित्र बुझाइसक्नु पर्छ :-

- (क) वर्षे वाली मुख्य वार्षिक उब्जनी हुने तराई र भित्री मधेशको जग्गाको सम्बन्धमा माघ मसान्तसम्म ।

☞ तेह्रौँ संशोधनद्वारा खारेज ।
☞ सातौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।
➡ छैठौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।

- (ख) वर्षे बाली मुख्य वार्षिक उब्जनी हुने काठमाडौं उपत्यका र पहाडको जग्गाको सम्बन्धमा पौष मसान्तसम्म ।
- (ग) हिउँदे बाली नै मुख्य वार्षिक उब्जनी हुने जग्गाको सम्बन्धमा जेष्ठ मसान्तसम्म ।

२४६क. निर्देशिका जारी गर्न सक्ने : नेपाल सरकारले यी नियमहरूको उद्देश्य पूरा गर्न आवश्यक निर्देशिका जारी गर्न सक्नेछ ।

2 चौधौं संशोधनद्वारा थप ।

रूपान्तर: (१) भूमि सम्बन्धी (तेस्रो संशोधन) नियमहरू, २०५४ द्वारा मूल नियमहरूको ठाँउ ठाउँमा प्रयोग भएका देहायका शब्दहरूको सट्टा देहायका शब्दहरू राखी रूपान्तर गरिएकोछ :-

- (क) “नगर पंचायत” भन्ने शब्दहरूको सट्टा “नगरपालिका”,
- (ख) “पंचायत” भन्ने शब्दको सट्टा “गाउँ विकास समिति वा नगरपालिका”,
- (ग) “गाउँ वा नगर पंचायत”, “नगर वा गाउँ पंचायत”, “नगर पंचायत र गाउँ पंचायत”, वा “गाउँ । नगर पंचायत” भन्ने शब्दहरूको सट्टा क्रमशः “गाउँ विकास समिति वा नगरपालिका”, “नगरपालिका वा गाउँ विकास समिति”, “नगरपालिका र गाउँ विकास समिति” वा “गाउँ विकास समिति । नगरपालिका”,
- (घ) “पंचायतका प्रधानपंच भन्ने शब्दहरूको सट्टा “गाउँ विकास समिति वा नगरपालिका अध्यक्ष वा प्रमुख”,
- (२) जिल्ला विकास समिति ऐन, २०४८ द्वारा “जिल्ला पंचायत” भन्ने शब्दको सट्टा “जिल्ला विकास समिति” भन्ने शब्द राखिएको छ ।
- (३) न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ द्वारा प्रचलित कानूनमा प्रयोग भइरहेका “क्षेत्रिय अदालत” वा “अञ्चल अदालत” भन्ने शब्दहरूको सट्टा “पुनरावेदन अदालत” भन्ने शब्दहरू राखी संशोधन गरिएको छ ।
- (४) केही नेपाल कानून संशोधन गर्ने ऐन, २०६३ द्वारा रूपान्तर गरिएका शब्दहरू :
“श्री ५ को सरकार” को सट्टा “नेपाल सरकार” ।

अनुसूची - १

(नियम ३ सँग सम्बन्धित)

गाउँ विकास समिति वा नगरपालिका :-

अञ्चल :-

वार्ड नं. :-

जिल्ला :-

मोहीको लगत

(आफ्नो जग्गा आफैले कमाउने जग्गावाला र अरूको जग्गा कमाउने मोहीको लगत)

१. जग्गा कमाउनेको नाम, थर, वतन ..... उमेर ..... लिङ्ग .....

२. सो व्यक्तिको एकाघरका परिवारका प्रत्येक सदस्यको नाम, उमेर, लिङ्ग, नाता र निजको बाबुको नाम

(क) .....

(घ) .....

(ख) .....

(ङ) .....

(ग) .....

(च) .....

क्रमांक नम्बर वा चार किल्ला	क्षेत्रफल		बाली	उब्जनी	मूल्य	आफ्नो वा अरूको	कमाएको शर्त	ठेक्का वा शर्त भए कति	अरूको जग्गा भए		अरू जग्गा बारे			
	विघा वा रोपनी	हेक्टर							जग्गावालाको नाम थर	ठेगाना	जिल्ला भित्र अरू गाउँ विकास समिति वा नगरपालिका मा		फल	विवरण
											गाउँ विकास समिति वा नगरपालिका	वाड नं.		

नवौं संशोधनद्वारा संशोधित ।

नेपाल कानून आयोग

अनुसूची - १ (क)

(नियम ३ को उपनियम (३) सँग सम्बन्धित)

भूमि सम्बन्धी नियमहरू, २०२१ को नियम ३ को उपनियम (३) बमोजिम भूमिसुधार टोलीले मोहीहरूको लगत लिंदा अर्काको जग्गा मोहियानीमा कमाउने प्रत्येक व्यक्तिको नागरिकताको सम्बन्धमा लिनु पर्ने लगतको ढाँचा ।

मोहीको नागरिकता सम्बन्धी विवरण

१. नाम	२. उमेर
३. ठेगाना	४. जन्मेको गाउँ जिल्ला नेपाल भित्र/नेपाल बाहिर
५. नेपालमा नजन्मेको भए नेपालमा बसोबास गरेको कति वर्ष भयो ?	६. बाबुको नाम ठेगाना
७. बाबुको नागरिकता	८. नेपाली बोल्न जान्ने कि नजान्ने

उपरोक्त व्यहोरा मैले जानेबुझेसम्म ठीक र साँचो छ भुट्टा ठहरे भूमि सम्बन्धी ऐन, २०२१ तथा अन्य कानून बमोजिम सहुंला बुझाउँला भनी लगत तयार गर्नेको नाम.....

सही गर्ने .....

सहीछाप .....

वार्ड सदस्यको नाम .....

सहीछाप ..... मिति .....

<p>→ .....अरू जिल्लामा भएको भए :-</p>		
जिल्ला	गाउँ विकास समिति वा नगरपालिका वार्ड नं	<p>जग्गा कमाउने व्यक्ति वा निज होस ठेगाना नभएको अवस्थामा वा अनुपस्थित भए निजको प्रतिनिधि अभिभावकको सही छाप अन्तरवार्ता गर्नेको सहीछाप ..... मिति .....</p>
<p>अरूको जग्गा कमाउने मोही भए ऐनको दफा ८ मा तोकिएको अधिकतम हदभित्र पारी मोहीको हैसियतले राख्न रोजेको जग्गाको कित्ता नं. र क्षेत्रफल (विघा, रोपनी, हेक्टर)</p>		

→ पन्ध्रौं संशोधनद्वारा भिकिएको ।

अनुसूची - २

(नियम ६ संग सम्बन्धित)

जिल्ला

नियम ६ बमोजिम भूमिसुधार टोलीले वार्डका यथासम्भव सबै व्यक्तिहरूलाई एकत्रित गरी सुनाउन तयार गर्नु पर्ने लगतको ढाँचा ।

गाउँ विकास समिति । नगरपालिका ..... वार्ड नं. ....

क्र.सं.	क्रि.सं. नम्बर वा चार किल्ला	क्षेत्रफल	मोहीको नाम, थर, वतन	आफ्नो वा अरूको	कमाएको शर्त	अरूको भए जग्गावालाको नाम, थर, वतन	कैफियत

यस्तो लगतको १ प्रति स्थानीय गाउँ विकास समिति / नगरपालिका र एक प्रति भूमिसुधार अधिकारी छेउ पठाइदिनु पर्दछ ।

छाप

.....

लगत तयार गर्नेको सही

.....

(नाम, थर, वतन)

नवौं संशोधनद्वारा संशोधित ।

अनुसूची - ३

(नियम ९ को उपनियम (१) सँग सम्बन्धित)

क्रम संख्या .....

नेपाल सरकार

भूमिसुधार मन्त्रालय

मोहियानी हकको प्रमाणपत्र

जिल्ला ..... गाउँ विकास समिति / नगरपालिका .....

भूमिसम्बन्धी ऐन, २०२१ को दफा २५ अनुसार निम्नलिखित कित्ताहरूमा यस गाउँ विकास समिति वा नगरपालिका अन्तर्गत वार्ड नं. .... को ..... गाउँ बस्ने तथा श्री ..... का छोरा श्री ..... उमेर ..... को मोहियानी हक भएकोले यो प्रमाणपत्र दिइएकोछ ।

कित्ता नम्बर वा चार किल्ला	क्षेत्रफल	आफ्नो वा अरूको	अरूको भए कमाएको शर्त	कूत	अरूको भए जग्गावालाको नाम	कैफियत

गाउँ विकास समितिको तर्फबाट

.....

नेपाल सरकारको तर्फबाट

.....

नवौं संशोधनद्वारा संशोधित ।

अनुसूची - ४

(नियम ९ को उपनियम (२) सँग सम्बन्धित)

नियम ९ को उपनियम (१) बमोजिम वितरण गरिने मोहियानी हकको प्रमाण पत्र वितरण गर्नु भन्दा पहिले भूमिसुधार टोलीले नियम ४ बमोजिम लिएको लगतको आधारमा नियम ९ को उपनियम (२) बमोजिम दिइने जोताहाको अस्थायी निस्साको ढाँचा ।

जिल्ला ..... जोताहाको अस्थाई निस्सा ..... गाउँ विकास समिति । नगरपालिका

उक्त गाउँ विकास समिति वा नगरपालिका क्षेत्रको वार्ड नं. .... को ..... गाउँमा/बस्ने श्री ..... ले तल लेखिएको कित्ता जोतिरहेको देखिएकोले पछि कानून बमोजिम प्रमाणपत्र पाउने गरी हाल जोताहाको अस्थायी निस्सा दिने काम भएकोछ ।

कित्ता नम्बर वा चार किल्ला	क्षेत्रफल	आफ्नो वा अरूको	अरूको भए कमाएको शर्त	कृत	अरूको भए जग्गावालाको नाम थर	कैफियत

द्रष्टव्य : (१) सम्बन्धित अधिकारीको स्वीकृति बिना जोताहालाई कसैले जग्गाबाट हटाउन सक्ने छैन ।

(२) सम्बन्धित अधिकारीले खोजेको र चाहेको बखत यो निस्सा देखाउन सक्नु पर्नेछ । यो निस्सा हराएमा अर्को प्रति लिन सम्बन्धित अधिकारी छेउ निवेदन दिनुपर्छ ।

गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाका भूमिसुधार टोलीका तर्फबाट सही गर्ने प्रतिनिधिको सही :- मिति :-

नवौं संशोधनद्वारा संशोधित ।

• अनुसूची-५

(नियम १६ को उपनियम (६) सँग सम्बन्धित)

नियम १६ को उपनियम (६) बमोजिम कुनै जग्गाको मोहीयानी हक बापतको जग्गा यस नियम बमोजिम बिक्री वितरणमा पाउने व्यक्तिलाई भूमिसुधार अधिकारीले दिने प्रमाणपत्रको ढाँचा ।

नेपाल सरकार

भूमिसुधार तथा व्यवस्था मन्त्रालय

भूमिसुधार कार्यालय

मिति :-

यस जिल्लाको ..... गाउँ विकास समिति/नगरपालिकाको वडा नं. .... मा बस्ने श्री ..... को छोरा/छोरी श्री ..... लाई नियम १४ को उपनियम (१) बमोजिम प्राप्त निम्नलिखित जग्गा बिक्री वितरण गरी निजको नाम जग्गावालाको हैसियतले दर्ता गरिएकोले भूमि सम्बन्धी नियमहरू २०२१ को नियम १६ को उपनियम (६) अनुसार यो प्रमाणपत्र दिइएको छ ।

गा.वि.स./ न.पा.	वडा नं.	कित्ता नं.	क्षेत्रफल	किसिम	साविक जग्गावालाको नामथर	साविक मोहीको नामथर	कैफियत

नेपाल सरकारको तर्फबाट

.....

भूमि सुधार अधिकारी

नोट :

उक्त जग्गा पाउने व्यक्तिले त्यसको निर्धारित मोल जिल्ला भूमिसुधार अधिकारीले तोके बमोजिम एकमुष्ट वा किस्ताबन्दीमा बुझाउनु पर्नेछ ।

• चौधौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।

नियम १६ को उपनियम (२) र नियम २१ बमोजिम निर्धारित मोलको रकम नबुझाएमा ऐन र यी नियमहरू बमोजिम जरीवाना र सम्बन्धित जग्गा जफत समेत हुन सक्नेछ । उक्त जग्गाको पूरा मोल भुक्तान नगरेसम्म वा जग्गा बहाली पाएको १० वर्ष नपुगेसम्म जुन पछिल्लो हुन्छ सो अवधिसम्म उक्त जग्गा बेच बिखन गर्न वा अरू कुनै रूपले अरू व्यक्तिलाई हक छाडी दिन वा अंशवण्डा गर्न हुँदैन ।

नेपाल कानून आयोग

अनुसूची - ६

(नियम १८ को उपनियम (१) सँग सम्बन्धित)

भूमि सम्बन्धी ऐन, २०२१ को दफा १३ को उपदफा (१) २र १क बमोजिम जिल्ला भूमिसुधार अधिकारीले जग्गाको फाँटवारी दाखिल गर्ने सूचना प्रकाशित गर्ने ढाँचा ।

जिल्ला भूमिसुधार कार्यालय

..... जिल्ला

सूचना

भूमि सम्बन्धी ऐन, २०२१ को दफा १३ को उपदफा (१) २र १क बमोजिम ****अधिकतम** हदभन्दा बढी जग्गा हुने जग्गावाला र मोहीलाई यो सूचना जारी भएको ३५ दिनभित्र आफ्नो अधीनमा भएको सबै किसिमको जग्गाको खुलस्त व्यहोरा खुलाई भूमि सम्बन्धी नियमहरू, २०२१ को अनुसूची-७ मा तोकिएको ढाँचामा फाँटवारी दाखिल गर्नु हुन यो सूचना प्रकाशित गरिएकोछ । यस किसिमको फाँटवारी म्याद भित्र दाखिल नभएको खण्डमा भूमि सम्बन्धी ऐन, २०२१ बमोजिम कारवाई हुनेछ ।

अड्डाको छाप

(.....)

.....

भूमिसुधार अधिकारी

मिति .....

पूरा नाम थर

² चौधौँ संशोधनद्वारा थप ।

^{*} सो-सौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।

द्रष्टव्य :- उक्त फाँटवारी ऐनको दफा ७ मा लेखिएको हदबन्दीभन्दा बढी जग्गा हुने जग्गावालाहरूले जिल्ला भूमिसुधार अधिकारी छेउ तथा हदबन्दी भन्दा कम जग्गा हुने जग्गावालाहरूले भूमिसुधार टोली वा स्थानीय नगरपालिका वा गाउँ विकास समिति छेउ दाखिल गर्नु पर्छ ।

• अनुसूची-७

(नियम १८ को उप-नियम (२) सँग सम्बन्धित)

जग्गावाला वा मोहीले वा निजको तर्फबाट कसैले दाखिला गर्नु पर्ने

जग्गाको फाँटवारीको ढाँचा

श्रीमान् भूमिसुधार अधिकारीज्यू,
..... कार्यालय ।

भूमि सम्बन्धी नियमहरू, २०२१ को नियम १८ को उप-नियम (१) बमोजिम प्रकाशित सूचना अनुसार जग्गावाला वा मोहीको हैसियतले नेपाल → ..... भर म, मेरो पत्नी, १६ वर्ष उमेर नपुगेको छोरा तथा १६ वर्ष उमेर नपुगेकी अविवाहिता छोरी समेत सँग रहेको जग्गाको फाँटवारी तथा परिवार विवरण देहाय बमोजिम छ :-

(क) जग्गाको विवरण

क्र.सं.	जग्गाको विवरण						कसको नाउमा दर्ता कायम रहेको	ज.ध. / मोहीको नाम, थर, वतन	हदबन्दी भन्दा बढी जग्गा भए राख्ने वा छाड्ने	प्रमाण संकेत	कैफियत	
	जिल्ला	गा.वि.स. / न.पा.	वार्ड नं. / नक्सा नं.	कि.नं.	क्षेत्रफल (स्थानीय नाप अनुसार)							
					मोही नलागेको	मोही लागेको						मोही भै कमाएको

(ख) उल्लेखित विवरण मध्ये घरवारीको निमित्त राख्न चाहेको जग्गाको विवरण :-

क्र.सं.	जग्गाको विवरण					कसको नाउमा दर्ता कायम रहेको	मोही लागेको भए मोहीको नाम, थर, वतन	जग्गाधनीबाट प्राप्त हुने भए ज.ध.को नाम, थर	प्रमाण संकेत	कैफियत
	जिल्ला	गा.वि.स. / न.पा.	वार्ड नं. / नक्सा नं.	कि.नं.	क्षेत्रफल (स्थानीय नाप अनुसार)					

(ग) माथि उल्लेखित विवरण बमोजिमको जग्गामा म, र मेरो अंश लाग्ने अंशियारहरूको विवरण देहाय बमोजिम छ ।

क्र.सं.	नाम, थर	लिङ्ग	उमेर	नाता	पति/बाबुको नाम	ससुरा/बाजेको नाम	कैफियत

• चौधौं संशोधनद्वारा संशोधित ।
→ पन्ध्रौं संशोधनद्वारा भिक्तिएको ।

--	--	--	--	--	--	--	--

- (घ) माथि लेखिए देखि बाहेक नेपाल → ..... भरमा मेरो र मेरो परिवारको नाउमा अरू जग्गा छैन भन्ने मलाई यकिन छ । विवरण भुट्टा ठहरिए वा साबित भए कानून बमोजिम सजाय भोग्न तयार छु ।
- (ङ) उपरोक्त बमोजिमको २ (दुई) प्रति फाराम भरी पेश गरेको छु ।

फाँटवारी भरि दाखिला गर्ने जग्गावाला वा मोहीको

संलग्न प्रमाण कागजहरू :-

हस्ताक्षर :-

- (क) जग्गाधनी दर्ता प्रमाणपूजाको नक्कल थान :- नाम, थर :-
- (ख) मालपोत बुझाएको रसिदको नक्कल थान :- बाबु/पति :-
- (ग) मोहियानी प्रमाण पूजाको नक्कल थान :- बाजे/ससुरा :-
- (घ) नागरिकता प्रमाण पत्रको नक्कल थान :- वतन :-
- (ङ) अन्य :- ना.प्र.नं. .... जिल्ला ..... मिति .....

जग्गावाला वा मोही नाबालक वा होस ठेगान नभएको

भए निजको अविभावक वा हकवालाको

हस्ताक्षर :-

नाम, थर :-

बाबु/पति :-

बाजे/ससुरा :-

वतन :-

ना.प्र.नं. .... जिल्ला ..... मिति .....

इति सम्बत् २०..... साल ..... महिना ..... गते ..... वार ..... शुभम् ।

→ पन्ध्रौं संशोधनद्वारा भिकिएको ।

अनुसूची - ८

(नियम २० को उपनियम (१) सँग सम्बन्धित)

नियम २० को उपनियम (१) बमोजिम हदबन्दी भन्दा बढी जग्गा हुने प्रत्येक जग्गावालाको जग्गाको सम्बन्धमा फाँटवारी तैयार गरी प्रकाशित गर्नु पर्ने ढाँचा ।

क्र.सं.	जग्गावालाको नाम	कित्ता नं.	क्षेत्रफल (विघा वा रोपनी)	गाउँ विकास समिति नगरपालिका	जिल्ला	प्रत्येक जग्गावालाको जम्मा	कैफियत

उपरोक्त विवरण नियम १९ बमोजिम आवश्यक जाँचबुझ गरिसके पछि प्रकाशित गरिएको हो ।

अड्डाको छाप

.....

.....

भूमिसुधार अधिकारीको पूरा नाम र थर

अनुसूची - ९

(नियम २३ को उपनियम (२) सँग सम्बन्धित)

बिक्री वितरणमा जग्गा पाउने व्यक्तिको सम्बन्धमा जग्गावालाको हैसियतले दर्ता भई सकेपछि जिल्ला भूमिसुधार अधिकारीले निजलाई दिने प्रमाणपत्रको ढाँचा

नेपाल सरकार

भूमिसुधार मन्त्रालय

जिल्ला भूमिसुधार कार्यालय

यस जिल्लाको ..... गाउँ विकास समिति वा नगरपालिका को वार्ड नं. ....

मा बस्ने ..... श्री ..... को छोरा श्री

..... लाई निम्न लिखित जग्गा बिक्री वितरण गरी निजको नाम जग्गावालाको

हैसियतले दर्ता गरिएकोले भूमि सम्बन्धी नियमहरू, २०२१ को नियम २३ को उपनियम (२)

अन्तर्गत यो प्रमाण पत्र दिइएकोछ ।

क्र.सं.	फित्ता नं.	क्षेत्रफल	उब्जनी	जग्गा भएको गाउँ नगर

अड्डाको छाप .....

नेपाल सरकार तर्फबाट

.....

.....

नोट :-

भूमिसुधार अधिकारी

उक्त जग्गा पाउने व्यक्तिले त्यसको निर्धारित मोल जिल्ला भूमिसुधार अधिकारीले तोके बमोजिम एकमुष्ट वा किस्ताबन्दीमा बुझाउनु पर्नेछ ।

भूमिसुधार अधिकारीले तोके बमोजिम मोलको रकम नबुझाएमा ऐन बमोजिम जरीवाना र सम्बन्धित जग्गा जफत समेत हुन सक्नेछ । उक्त जग्गाको पूरा मोल भुक्तान नगरेसम्म वा जग्गा बहाली पाएको १० वर्ष नपुगेसम्म जुन पछिल्लो हुन्छ सो अवधिसम्म उक्त जग्गा बेच बिखन गर्न वा अरु कुनै रूपले अरु व्यक्तिलाई हक छाडी दिन वा अंशवण्डा गर्न हुँदैन ।

१ चौधौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।

१० अनुसूची - १०

रसिदको क्रम संख्या :-

(नियम २७ सँग सम्बन्धित)

नं. वार्ड समिति

गाउँ विकास समिति

जिल्ला

यस वार्डको ..... गाउँ बस्ने श्री ..... बाट तल लेखिए बमोजिमको जग्गा बापत तल लेखिए बमोजिम ..... सालको बचत प्राप्त भयो :-

कमाएको किसिम	विघा रोपनी	बचत दर	जिन्सीको नाउँ	बुझाएको		त्यसको हुने मोल		नगदमा नै बुझाएको रकम	
				मन-सेर-छटाक मुरी पाथी माना मुठी	रू.	पै.	रू.	पै.	
आफ्नो जग्गा आफैले कमाएको									
अरूको जग्गा आफूले कमाएको									
आफ्नो जग्गा अरूलाई कमाउन दिएको									
			जम्मा						

छाप

बुझिलिनेको सही :-

मिति :-

^{१०} पाँचौ संशोधनद्वारा संशोधित ।

॥ अनुसूची - १० (क)

(नियम २७ सँग सम्बन्धित)

प्रमाणपत्र नं. ....

जिल्ला .....

बचत कर्ताको नाम, थर, वतन .....

गाउँ विकास समिति वा नगरपालिका ..... ग्राम समिति .....

उमेर .....

वडा नं. ....

बाबुको नाम .....

व्यक्तिगत श्रेस्ता

आम्दानी (बचतकर्ताले बुझाएको)										खर्च (बचतकर्ताले बुझलिएको)							
किसिम	अनिवार्य बचत		लिएको ऋण असूली भएको				कृषि ऋण असूली			ऋण लिएको		ब्याज बितरण	बचत फिर्ता	मिति	बुझाउनेको सही	बुझ्नेको सही	कैफियत
	रकम	जिन्सी भए त्यसको मोल	रकम	ब्याज	सुखा जर्ती	जम्मा	रकम	ब्याज	जम्मा	वापत र भुक्तानी गर्नु पर्ने मिति	रकम						
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८

॥ सातौं संशोधनद्वारा थप ।

सरकारी कार्यालयहरूलाई सूचना

१. सरकारी रकम उठाउनु पर्नेबाट कसैले बचतको रसीद जमानत वा धरौटी राख्न आएमा सम्बन्धित प्रमाणपत्र समेत भिकाई बचत बुझाएको रकम ठीक बेठीक हेर्नु पर्छ ।
२. प्रमाणपत्रमा समेत कति रूपैयाँ बापतको र कुन सालको बचत रकम धरौटी वा जमानत राखेको हो लेखी अड्डाको छाप समेत लगाउनु पर्छ ।
३. धरौटी राखेको बचत रसीद मात्र धरौट दिने कार्यालयले राख्ने र प्रमाण सम्बन्धित व्यक्तिलाई नै फिर्ता दिनु पर्छ ।

सरकारी धरौटी लिने
कार्यालयले धरौटी लिएको
निस्सा लगाउने ठाउँ

भूमिसुधारको आह्वान

- समयमा नै आफूले बुझाउनु पर्ने बचत बुझाउनु होस् र अरूलाई पनि बुझाउन लगाउनु होस् वडा समिति र ग्राम समितिबाट ऋण सजिलोसँग तपाईंले प्राप्त गर्न सक्नु हुनेछ । ग्राम समिति वा वडा समितिबाट ऋण लिएमा व्याज धेरै तिर्नु पर्दैन, तपाईंको घर खेत बन्धकी राख्नु पर्दैन । आफ्नो सन्तानको भविष्य बनाउनु बचत गर्नुहोस् ।
- त्यसैकारण ऋण लिनुहोस् तपाईंको खेतमा उब्जनी बढाउन -
किन- उन्नत मल किन्न ।
किन- पानीपोत तिर्न, सिंचाईको प्रबन्ध गर्न ।
किन- गोरू किन्न ।
किन- बीउ किन्न ।
किन- परिवारलाई खान दिन ।
किन- बिरामी भएमा औषधी गर्न ।
किन- सन्तानको भविष्य राम्रो पार्न ।

सरकारी धरौटी लिने
कार्यालयले धरौटी लिएको
निस्सा लगाउने ठाउँ

प्रमाणपत्र राख्नेहरूले ध्यान दिनु पर्ने कुरा

१. यो प्रमाणपत्र नच्यातिने नबिग्रिने गरी आफ्नो सम्पत्ति सम्झी हिफाजतसँग राख्नु पर्दछ ।
२. प्रमाणपत्रमा चढाएको हर हिसाब ठीक छ, छैन हेर्नुस् र अरूलाई पनि देखाउनुस् ।
३. प्रमाणपत्र हराएमा तुरून्त लिखित सूचना भूमिसुधार अधिकारीलाई र वडा समिति, ग्राम समितिलाई दिनु पर्दछ ।

अञ्चल .....

जिल्ला .....

गाउँ विकास समिति
...

वार्ड नं. ....

प्रमाणपत्र नं. ....

प्रमाणपत्र
गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाको छाप

सरकारी धरौटी लिने
कार्यालयले धरौटी लिएको
निस्सा लगाउने ठाउँ

अनुसूची - ११

(नियम ३० को उपनियम (१) सँग सम्बन्धित)

भूमि सम्बन्धी ऐन, २०२१ को दफा ४४ को उपदफा (१) बमोजिम जिल्ला भूमिसुधार अधिकारीले सूचना जारी गर्ने ढाँचा ।

नेपाल सरकार

भूमिसुधार मन्त्रालय

जिल्ला भूमिसुधार कार्यालय

जिल्ला .....

भूमि सम्बन्धी ऐन, २०२१ को दफा ४४ को उपदफा (१) बमोजिम यो दफा प्रारम्भ हुंदा कसैको किसानसँग असूल गर्न बाकी रहेको कृषि सम्बन्धी ऋणको साँवा, व्याज फिर्ता गरी लिनु पर्ने गोरू र कृषिका अन्य साधनको फाँटवारी, ऋण सम्बन्धी लिखत पत्रको नक्कल साथ राखी भूमि सम्बन्धी नियमहरूको अनुसूची १२ बमोजिमको ढाँचामा यो सूचना प्रकाशित भएको ३५ दिन भित्र दाखिल गर्न सूचित गरिन्छ । अन्यथा ऐन सवाल बमोजिम कारवाइ हुनेछ । अनुसूची १२ बमोजिमको ढाँचाको फाराम यस कार्यालयबाट लिन सकिनेछ ।

अड्डाको छाप

.....

.....

भूमिसुधार अधिकारीको नाम र थर

अनुसूची - १२

(नियम ३० को उपनियम (२) सँग सम्बन्धित)

नियम ३० को उपनियम (१) बमोजिमको सूचित आदेश अनुसार नियम ३० को उपनियम (२) बमोजिम सम्बन्धित साहुले दाखिल गर्नु पर्ने फाँटवारीको ढाँचा ।

क्र.सं.	असामीको नाम, थर, वतन	जिल्ला	गाउँ विकास समिति वा नगरपालिका	वार्ड नं.	कृषि सम्बन्धी ऋण				गोरू र कृषि औजार	जम्मा	कैफियत
					खायन	बीउ	मजदूरी दिन	मालपोत पानी पोत			

मिति .....

.....
साहुको पूरा नाम, थर, वतन

अनुसूची - १३

(नियम ३१ को उपनियम (२) सँग सम्बन्धित)

भूमिसुधार अधिकारीले प्रत्येक साहुको सम्बन्धमा चालू वर्षको र सो अधिको छुट्टा छुट्टै कृषि सम्बन्धी ऋणको वास्तविक रकम निश्चित गरी प्रकाशित गर्ने फाँटवारीको ढाँचा ।

क्र.सं.	साहुको नाम, थर, वतन	आसामीको नाम थर, वतन	चालू वर्षको ऋण		चालू वर्ष भन्दा पहिलेको ऋण	
			जिन्सी	नगदी	जिन्सी	नगदी

.....
अड्डाको छाप

.....
भूमिसुधार अधिकारीको सहिछाप

अनुसूची - १४

(नियम ३१ को उपनियम (३) सँग सम्बन्धित)

किसानहरूले साहुबाट लिएको ऋणको सम्बन्धमा भूमिसुधार टोलीले भूमि सम्बन्धी नियमहरू, २०२१ को नियम ३१ को उपनियम (३) बमोजिम लिने लगतको ढाँचा ।

जिल्ला .....

ऋण सम्बन्धी लगत

गाउँ विकास समिति .....

वार्ड नं.

क्रम संख्या :-

१. नाम :-   २. वतन :-   ३. परिवार सदस्य संख्या :-   ४. परिवारको नाममा रहेको जग्गा :-
 (क) १६ वर्ष माथिका :-
 (ख) १६ वर्ष मुनिका :-
५. आफ्नो जग्गा आफै कमाएको :-   ६. अरूको कमाएको जग्गा :-
७. आफ्नो जग्गा अरूलाई कमाउन दिएको :-

क्र.सं.	साहुको नाम	ठेगाना	साहुसँग सम्बन्ध	ऋणको अंक		लिएको वापत	मिति	व्याज दर	तिरिसकेको रकम	कैफियत
				नगद	जिन्सी					
	<u>चालू वर्षको मात्र</u>									
	<u>चालू वर्षको अधिको</u>									

जग्गाधनी वा साहु वा नातेदार

भूमिसुधार टोलीको तर्फबाट

माथि

लेखिए

बमोजिमको व्यहोरा साँचो हो

सोधपूछ गर्नेको सही

भनी

सहीछाप

गर्ने मोही :-

मिति

:-

.....

अनुसूची - १५

(नियम ३२ को उपनियम (१) सँग सम्बन्धित)

वार्ड समितिले प्राप्त गरेको ऋणको सम्बन्धित किसानलाई दिनुपर्ने रसीद

नं. .... वार्ड/समिति

जिल्ला ..... गाउँ विकास समिति ..... वार्ड नं. ....

श्री ..... ले .....

(असामीको नाम)

श्री ..... सँग

(साहुको नाम)

लिनु भएको कृषि सम्बन्धी ऋणमध्ये जिन्सी ..... अन्नको नाम .....

नगदी रू. .... (अक्षरमा) .....

वार्ड समितिले निज असामीसँग असूल गरी लिएकोले यो भरपाई दिइएको छ ।

मिति :- ..... वार्ड समितिका तर्फबाट सहिछाप गर्ने

अनुसूची - १६

(नियम १० को उपनियम (६) सँग सम्बन्धित)

मोहीको दर्ता किताब

मोहीको नाम, थर, वतन :-

बाजेको नाम :-

बाबुको नाम :-

जिल्ला :-

गाउँ विकास समिति वा नगरपालिका :-

वार्ड :-

क्र.सं.	मोही संकेत		जग्गा वाला संकेत नम्बर	जग्गाको सम्बन्धमा					क्षेत्रफल		कृत		मोहियानी प्राप्त मिति र विवरण	कैफियत
	हाल	साविक		गाउँ विकास समिति वा नगरपालिका	वार्ड	कित्ता		किसिम	स्थानीय नापमा	हेक्टरमा	जिन्सी	नगदी		
						साविक	हाल							

जिल्ला भूमिसुधार अधिकारी

दस्तखत :-

मिति :-

२ अनुसूची-१६ (क)

(नियम २४छ. को उपनियम (६) सँग सम्बन्धित)

मोही लगत कट्टाको विवरण

क्र.सं.	कट्टा भएको मोहीको नाम, थर	वतन	लगत कट्टा भएको जग्गाको विवरण					लगत कट्टा भएको व्यहोरा				निर्णय मिति	प्रमाणित गर्नेको सही	कैफियत	
			जग्गाधनीको नाम, थर	गा.वि.स./नगरपालिका	वडा नं.	कित्ता नं.	क्षेत्रफल (स्थानीय नाप अनुसार)	मोहीले जग्गा प्राप्त गरेको भए सो को क्षेत्रफल	अदालतको मिलापत्र वा फैसला भए सो व्यहोरा	कार्यालयको निर्णयबाट कट्टा भएको भए सो को व्यहोरा	अन्य कुनै कारणबाट भए सो को व्यहोरा				

.....
तैयार गर्ने

.....
रूजु गर्ने

.....
प्रमाणित गर्ने भूमि सुधार अधिकारी

² चौधौं संशोधनद्वारा थप ।

अनुसूची - १७

(नियम २१ को उपनियम (२) सँग सम्बन्धित)

नेपाल सरकार

भूमिसुधार मन्त्रालय

भूमि सम्बन्धी ऐन नियम बमोजिम हदभन्दा बढी भएको देहाय बमोजिम जग्गाको देहाय बमोजिम जग्गावालालाई दिनुपर्ने क्षतिपूर्ति रकम निम्न लेखिए बमोजिम निर्धारण गरिएकोछ ।

क्रम संख्या	जग्गावालाको नाम, थर, वतन	कित्ता नं.	क्षेत्रफल	जग्गाको किसिम	जग्गा रहेको गाउँ विकास समिति वा नगरपालिका वार्ड	क्षतिपूर्तिको दर	क्षतिपूर्तिको रकम

अड्डाको छाप

भूमिसुधार अधिकारी

मिति :-

अनुसूची - १८

(नियम १६ को उपनियम (७) तथा नियम २३ को उपनियम (४) सँग सम्बन्धित)

जग्गावाला दर्ता किताब

जग्गावालाको नाम, थर, वतन :-

बाजेको नाम :-

बाबुको नाम :-

जिल्ला :-

गाउँ विकास समिति वा नगरपालिका :-

वार्ड :-

क्र.सं.	जग्गावाला संकेत नं.		मोहीको	जग्गाको सम्बन्धमा				क्षेत्रफल		जग्गाको चौहद्दी				मालपोत रु. मा	स्वामित्व प्राप्त मिति र विवरण	कैफियत	
	हाल	साबिक		कित्ता नं.		गाउँ विकास समिति वा नगरपालिका	वार्ड	किसिम	स्थानीय नापमा	हेक्टरमा	पूर्व	पश्चिम	उत्तर				दक्षिण
				हाल	साबिक												

जिल्ला भूमिसुधार अधिकारीको दस्तखत

• पाँचौँ संशोधनद्वारा थप ।

• चौधौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।

मिति

नेपाल कानून आयोग

fअनुसूची- १९ (क)

(नियम २४क. को उपनियम (१) सँग सम्बन्धित)

श्री भूमिसुधार अधिकारीज्यू,

भूमिसुधार कार्यालय.....।

विषय:- मोहीको लगत कट्टा गरी पाउँ ।

हामी निम्नलिखित जग्गाका जग्गाधनी र मोही भएको र उक्त जग्गा देहाय बमोजिम बाडफाँड गरी । आफ्नो भागमा परेको जग्गाको प्रचलित दर भाउले हुने मूल्य बराबरको रकम लिई पूरै जग्गा एउटै व्यक्तिको नाममा कायम गरी मोही लगत कट्टा गर्न आपसमा मन्जुर भएकोले यो निवेदन गरेका छौं ।

जग्गाको विवरण

जिल्ला	गा. वि. स./न.पा.	वडा नं.	कि. नं.	क्षेत्रफल	कैफियत

१. जग्गा के कसरी बाडफाँड गरी लिन दिन चाहेको हो सो व्यहोरा ।
२. पूरै जग्गा एउटै व्यक्तिको नाममा कायम गर्न चाहेको भए सो व्यहोरा ।
३. निवेदन साथ संलग्न गर्नु पर्ने कागजातहरू:-
  - (१) जग्गा धनी दर्ता प्रमाण पूर्जाको प्रतिलिपि,
  - (२) मोही सम्बन्धी प्रमाणपत्रको प्रतिलिपि,
  - (३) मालपोत तिरेको चालु आ.व.को. रसिद,
  - (४) मोही र जग्गाधनीको नागरिता प्रमाणपत्रहरूको प्रतिलिपि,
  - (५) सम्बन्धित जग्गाको नक्सा ट्रेस,
  - (६) अन्य ।

निवेदकहरू

जग्गाधनीको,-	मोहीको,-
सही:-	सही:-
नाम:-	नाम:-
ठेगाना:-	ठेगाना:-
बाबुको नाम:-	बाबुको नाम:-
मिति:-	मिति:-

अनुसूची- १९ (ख)

(नियम २४ख. को उपनियम (१) सँग सम्बन्धित)

श्री भूमिसुधार अधिकारीज्यू,

भूमिसुधार कार्यालय.....।

विषय:- मोही लगत कट्टा गरी पाउँ ।

निम्नलिखित जग्गाको म जग्गाधनी/मोही भएकोमा सो जग्गा जग्गाधनी/मोहीले बाडफाँड गरी मोही लगत कट्टा गर्न मन्जुर नगरेकोले यो निवेदन गरेको छु । उक्त जग्गा बाडफाँड गरी मोही लगत कट्टा समेत गरी पाउँ ।

जग्गाको विवरण

जिल्ला	गा. वि. स./न.पा.	वडा नं.	कि. नं.	क्षेत्रफल	मोहीको नाम	जग्गा बाँडफाँड गरिलिन चाहेको भाग (तर्फ)

निवेदन साथ संलग्न कागजातहरू:-

- (१) जग्गाधनी दर्ता प्रमाणपूजाको प्रतिलिपि,
- (२) मोही सम्बन्धी प्रमाणपत्रको प्रतिलिपि,
- (३) मालपोत तिरेको चालु आ.व.को. रसिद,
- (४) नागरिकताको प्रमाणपत्रको प्रतिलिपि,
- (५) सम्बन्धित जग्गाको नक्सा ट्रेस,
- (६) अन्य ।

निवेदकको,-

सही:

जग्गावाला । मोहीको,-

नाम:-

ठेगाना:-

बाबुको नाम:-

मिति:-

अनुसूची - २०

(नियम ३६क. को उपनियम (५) सँग सम्बन्धित)

ग्राम वा नगर समितिबाट दिईएको ऋण असूल गर्दाको रसीद

..... ग्राम समिति नगर समिति
..... जिल्ला

..... गाउँ विकास समिति । नगरपालिका वार्ड नं. .... बस्ने श्री
..... ले दिएको ऋण मध्ये आजको मितिमा साँवा जिन्सी (नाम र
परिमाण समेत) नगद रू. .... र आजको मितिसम्म ..... दिनको व्याज जिन्सी
(नाम र परिमाण समेत) नगद रू. .... गरी जम्मा जिन्सी (नाम र परिमाण समेत)
नगद रू. .... अक्षरमा ..... बुझाएको प्राप्त भयो ।

छाप बुझी लिनेको सही .....
..... मिति :- .....

.....
: पाँचौँ संशोधनद्वारा थप ।

टिप्पणी :- केही नेपाल कानून (संशोधन) ऐन, २०२४ द्वारा “गजेट”, “अफिस” र “अपिल” को सट्टा क्रमशः “राजपत्र”, “कार्यालय” र “पुनरावेदन” राखी रूपान्तर गरिएकोछ ।

२अनुसूची-२१

(नियम ३९ट. को उपनियम (२) सँग सम्बन्धित)

भू-उपयोग परिवर्तन माग गर्ने आधारहरू प्रस्तुत गरेको निवेदनको ढाँचा

श्रीमान् ..... अध्यक्षज्यू,
..... जिल्ला भू-उपयोग समिति,
..... जिल्ला,

विषय : निर्धारित भू-उपयोग परिवर्तन गरिपाउँ भन्ने सम्बन्धमा ।

भू-उपयोग परिवर्तन सम्बन्धी माग निवेदन निम्न बमोजिम प्रस्तुत गर्दछु । सो बमोजिम निर्धारित भू-उपयोग परिवर्तन गरी निम्न बमोजिम भू-उपयोग कायम गरिदिनुहुन अनुरोध गर्दछु ।

१. निर्धारित भू-उपयोगमा रहेको जग्गाको विवरण :

- (१) जग्गावालाको नाम, थर र वतन :-
- (२) मोहीको नाम, थर र वतन :-
- (३) जग्गाको विवरण :-

गा.वि.स./ नगरपालिका	वडा नं.	नक्सा सिट नं.	कित्ता नं.	क्षेत्रफल	किसिम	कैफियत

- (४) भू-उपयोग परिषद्ले निर्धारण गरेको भू-उपयोग क्षेत्र :-
- (५) भू-उपयोग परिषद्ले निर्धारण (स्वीकृत गरेको) मिति :-
- (६) निर्धारित शर्तहरू :-
  - (क) .....
  - (ख) .....
  - (ग) .....
  - (घ) .....

² चौधौँ संशोधनद्वारा थप ।

२. परिवर्तन माग गर्नुपर्नाको कारण :- .....
३. परिवर्तन गर्न चाहेको विषय :- .....
४. परिवर्तन पछि हुने आशातित उपलब्धिको संक्षिप्त व्यहोरा :-

निवेदन :-

सहीछाप :-

नाम, थर, वतन :-

ना.प्र.नं. :-

मिति :-

नेपाल कानून आयोग